Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьйл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 18 март, 1975 шу. ● № 33 (5479). ● Мах 2 кеп.

БIАЬСТАН БАЛХАШ ДОЛАДЕННАД

Наурски района боахамашка дIадоладаьд кхашкара бIаьстан балхаш. Ленина цIерагIча колхоза 4-ча бригадера механизатораш маккхаш даха болабенна.

ХIаьта Кирова цIерагIча совхозе сухалбаь балхаш ду комсий гаьнаш лаьтта кIалхара хьайоахаш, уж йоIаш, дIаехкаш. Из болх къаьстта дика вIаштIехьбаьккхаб М. Колпикова кулгалдеча звенос. ХIанзле а 4 гектар совгIа долча лаьттана кIалхара комсий гаьнаш хьаяьхаи уж еIан баьннаб звеноцара болхлой.

Селхан шоай агрегаташ кхашка араьхай «Россия» колхоза механизатораша а.

Р. МАЛЬСАГОВ.

• • •

Шерра доаржадаь дIахьош да хIанз бIаьстанара балхаш Ачхой-Мартановски района «Орджоникидзевский» совхоза сомий бешамашка. Ерригача бригадашка гаьнаш йоIаш, минеральни удобренеш йохкаш къахьегаш ба совхоза болхлой.

Къаьстта дика болх бу Ибрагимов Нурде кулгалдеча йиъ-лагIча бригада коллектива. Шовзткъа гектар беш я цу бригада лелаеш. ДIадахача шера бригадашта юкъе яьржа хиннача яхье хьалхара моттиг яьккхар цу коллективо.

КПСС ЦК партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп луш доккхий декхараш тIа а ийна, уж толамца кхоачашдара шерра яхь а йоаржаяь хьинаре къахьегаш ба хIанз бешамаш лелаераш. Гаьнаш яIарен минеральни удобренеш яхкарен нормаш дукха тIехкхоачашъеш болх бу цар.

Нурде бригада коллективана тIехьа ца биса гIерташ къахьег Юсупова Хайсата, Абаева Элсмата, Руденко Аннас кулгалдеча бригадашцарча сомий бешамаш лелаераша а.

— ТкъоалагIа март тIакхоачаш еррига сомий бешамашкара гаьнаш еIа, езача удобренеш ехка чакхдоргда тхо, — йоах совхоза керттерча агрономa Мадиев Муеас.

А. ЗАЙНУТДИНОВ.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА V ПЛЕНУМ

ПАРТИЙНИ МУГIАРАШ ЧIОАГIЛУ, КОММУНИСТИЙ ХЬИНАР АЙЛУ

Хьалха хоам баь ма-хиллара областной партийни организаце партийни документаш хувцара итогех пленуме доклад йир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина.

Партийни документаш хувцилга чакх а даьккха аьлар цо, республика юкххьанцарча партийни организацешa боккха организационно-политически болх баьб. Из чакхбаьккхаб парте XXIV съездей КПСС ЦК майски (1972 ш.) Пленумей решенеша, КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева партийни строительство дешаех де оттадаьраша ма-яххара.

Ховш ма-хиллара, партийни документаш хувце доладалалехьа бир боккха кийчон болх. Партийни комитеташа гIулакх цIенхаштта леладир. КПСС ЦК майски (1972 ш.) Пленума решенеш, партийни документаш хувцилга мишта лел дийцар коммунистий партийни собранешка, парте городской районни комитетий бюрошка, пленумашка.

Парте областной комитета бюрои секретариатеи дийцад «Грознефть» объединене бурув тохара балхий Октябрьски управлене партийни организацешка партийни документаш хувцара кийчо елга мишта лел, Куйбышевски областной партийни организаце партийни документаш хувцилга мишта лел дувцаш «КПСС ЦК баьча социамо дIадехачунга хьежжа партийни документаш хувцилга мишта лели из болх тоабара дезарашн», иштта кхыдараш санна дола дешаш.

«Областной партийни организаце партийни документаш хувцилга мишта лел» дийцача КПСС обкома шоалагIча пленумо 1974 шера 28 июне баьча социам тIа анализ яьй республике партийни документаш хувцаш беча балха. Пленумо партийни комитетий, юкххьанцарча парторганизацей теркам тIабахийтар белгал ца деш дисараштеи кхоачамбоацараштеи, партийни документаш дика вIаштIехьдаьккха хийца дахара наькъаш белгалдир.

Цу хан-юкъе КПСС обкоме ладийгIад партийни документаш хувцилга мишта лел дувцача парте Ленински, Назрановски, Наурски райкомий хоамашка. Цо торо елар парте горкомаштеи райкомаштеи из болх моттигашка дикагIа бара ший ханнахьа практически хьехамаш де.

Парте горкомашеи райкомашеи массаза а Iома а дора дувца а дувцар из болх партийни организацешка мишта лелабу. Теркам тIабодаш да партийни документаш хувцара кийчо еши уж хувцаши чакхдаьха организационно-техническа гIулакхаш, партийни комитетий практически болх къахьегамхой коллективаша, хIара коммуниста пятилетка чакхъяккхара юкъе хьоча даькъаца дувзаш хинна хилар.

Коллективай, парте дуккхача члений гIулакхаш цу хан-юкъа къахьегамца бокъонца коммунистически хьисапера безам хилара хьоккам хинна дIаоттар. Парте лерргIен де лерхIачоа тIаберзабаьн баьча балхо гучаяьхар керда производственни резервашн керда торонаши, дукхагIча даькъе боахамеи политически декхараш кхоачашдеча творчески болх белга Iалашдир. Ерригача республикана довзаш да СССР 50 шу дизара цIерагIча Грознески химически комбината, бурув тохара балхий Старогрозненски управлене, СПКБ «Нефтегазпромавтоматика» опытни завода, Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза, кхы дуккхача коллективай къахьегама толамаш.

Бакъда дукха масалаш да вай, дикагIчар толамчша опыти Iома ца еш а берригача болх беча нахага из дIа ца кхоачаш а. КIезига моттигаш яц хьалха латтача предприятешта колхозашта, совхозашта, гIишлошъенеи буровой бригадашта, хьайбай фермашта, цехаштеи участкаштеи уллув паччахьалкхен планехи социалистически декхарехи массаза лоархIа ца еш йола коллективаши болхлойи болаш. Суйженски районе юкъера лаьрхIача Iаттагара йоаккха шура 2000 литрал совгIа яц, 100 жийна тIехьа 71 Iаьхар мара бац. Юртбоахама продукце дукхача тайпашка дIадодар юхаметта ца отташ дус из бахьан долаш. Иштта болх бе йиш яц. Эггара хьалхара декхар да — ерригача производственни звеньяй балхах хьахулар хьалха латтарий боарамга кхоачийташ айдар. Из вай толамий лард, вай дIахо дахара резерв я. Хьадда къовсам лоаттабанза -баргбац паччахьалкхен дисциплина дIахо а чIоагIъяра, боккхийча а зIамигача а берригача кулгалхой инициативеи бехктокхами айбара тIехьа, тIагIертта Iомае а производствана юкъе кхахьа а еза технически прогресс, дикагIйола производственни опыт, болхлой коллективай вахарера партийни организацей лоархIам айбе беза, хIара коммуниста авангардни роль лакхагIа айе еза.

Ерригача партийни организацеша оттаьнча ханашка чакхдаьккхар партийни документаш хувцилга. 1975 шера 1 январь, тIакховчаш республике керда партийни документаш дIанийца 41099 парте член ва.

Де доагIа а доагIаш доккхал деш, ленински партеца хиларах шоашта тIабужа боккха бехктокхам кхетабеш тIанийдар республика коммунисташа вай партии Советски паччахьалкхей хьаьнчен цар баьчча волчеи Владимир Ильич Ленина сурти «Парти — вай замая хьакъал, сийи эхь-эздели» яхь дегашка дувшащ дола цун дешаш тIадола ерригача союзни республикай парторганизацешта цаI дола керда партийни билет шоашта хьадалар. Цу дерригие КПСС члене цIни цун лоархIама кхы а хьалъайбу, цун мугIараш кхота а ду чIоагI а ду, интернационалистий сийлахьйоккха парта хилара тарра.

Партийни документаш хувцаро хьахьеккхар вай хIара денна беча балха тIа, пятилетка къахьегама гIулакхашка дикагIдар, коммунистически дар чIоагIдара боламе партийни организацей, коммунистий лоархIам айбалар. Массаза а хьалха хилар, къахьегаме хьоккхаи телар — хIара коммуниста декхар хинна ца Iеш, из цар вахара закон хулаш латт, из хьадоагIа вай обществе партеи хIара коммунистеи моттиг мичахьа я ленински хьисапе кхетадара тIера.

ХIанз республике 15 эзар гаргга коммунист ва къахьегамца коммунистически хьисапе уйла хилара болама юкъе дакъа лоацаш, уж партийни документаш хувца доладалехьа хинначул ши эзар дукхагIа ба. Парте пхе членах цхьанне лелаю коммунистически къахьегама ударник яха йоккхеи сийдолеи цIи. Аллха партийни документаш хувцача хан-юкъа эзар гаргга парте члена яьккхай из цIи.

12 эзар гаргга болча коммунисташа шоаш къаьстта декхараш тIанийцад пятилетка планаш ханал хьалха кхоачашъяра. Шоай пятилетка кхоачашъяьй 500 гаргга болча парте членаша.

Къахьегамца коммунистически хьисапе уйла хилара болама йоккха терко ю парте Грозненскии Малгобекскии городской, Сунженскии Веденскии районни партийни организацеша.

Вай хиннарча коммунистий белгалара оамал я къахьегамга творчески хьажар. Пятилетка диъ шера вайна лайзар республика къахьегамхоша пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIадерзадаь дикагIа дола наькъаш лехаш дIадоладаь дуккха патриотически гIулакхаш.

Керда шу долалуш «Красный молот» завода коллективе дIадоладир хIанз массанена довзаш дола керда хIама. Красномолотовцаша Коталон денга кхаччалца ударни декадаш кхайкадир, уж хетаду Сийлахь-бокххача Даьхен тIема белтталча хан-юкъашта.

Машинашъераша дIадолаьар могадаьд парте обкома бюрос, республика коллективаштеи предприятештеи юкъе ба из гIулакх хьал а лаьца дIахьош бараш. Дуккхача коллективаша, участкаша, цехаша, фермаша, бригадаша, хьалха латтача болхлоша декхар тIанийцад Коталон денга пятилетка диъ шерен ялх беттеи программа кхоачашъе яьнна. Кагирхой бригадашка яхь яьржай «Сайнеи цу кIантаи хьалхара» яхача девизагIа.

Шеко яц, производстве коммунистий авангардни роль айяра дешашта партийни организацеша хIара денна теркам тIаахийтаро пятилетка хоадамбеча шера республикана карагIдаьннача гIулакхашта хоадам боллаш влияни яь хилара. Продукцена реализаци яра объема план 101,3 процент кхоачашъяьй. 1974 шера республика юрта боахама болхлоша дукхагIа яьккхай лаьттанцарен хьайбайн продукци, колхозийн совхозийн экономика дIахо чIоагIъяьй. 1971 — 1974 шерашка 1967—1970 шераша нийсдича юрта боахама валови продукце юкъера объем 8 процент дукхагIа хиннай. ТIехкхоачашъяьй машинаькъацеи автомобильнии транспортаца мухьаш дIа-са кхахьара план.

ДIадахача 1974 шера чакхъяьхай капитальни гIирсаш дара йоккха программа. Хьал а яь болх бе йолаялийтай цхьайола промышленни культурно-бытовни объекташ: Шалински цементни завод, рудни йоаца гIишлой материалаш йоахеи чакхйоахеи Карабудакски завод, Малгобекски шурий завод, А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ карбамидни депарафинизаце установка, «Терек» яхача мебельно-хьу чакхйоахача фирме отделочно-сборочни цех, кхыйола объекташ.

Паччахьалкхени розничнии торговле объем, общественни питани юкъе а йоагIаш. 1973 шераца нийсдича вIаши нийсдеча маьхех кхаь процента дегIаенай.

Цунца цхьана массанахьа а биззача боараме теркалъяц парте ер шиъ когIортилга — из экономикана доал делга мамогга эргадоахаш тоадарн наьха кхоллама хьинар дегIадоалалари, аьнна новкъоста Л. И. Брежнева енна указанн. Партийни организацешка массаза а хьажац хIара коммунист къахьегаме бокъонца хьоккхам луш, яхье хьалха латташ, хIама бе-башха ца хетарцеи хIаман хьурмат ца дарцеи, формализмацеи бюрократизмацеи машар боацаш къовсам лоаттабеш хилийтара тIехьа.

Хьаэцаргда вай социалистически яхь вIаштIехьъяккхара дош. Вайцига хIанз а йолаш я яхьа условеш оттаеши социалистически декхараш тIаэцаши, уж кхоачашдар мишта лел хьожаши итогаш еши дуккха къахьегамхой юкъе ца озаш, долча бесса аьлча формана леладеш.

Дукха партийни, профсоюзни организацеш я социалистически яхьа чулоацамга кIоаргга ца хьожаш, экономика дегIаяра хIанзарча хано цунгара дукхагIа дIадехачун лоархIам ца беш. Яхье баьннарий низац тоьам боллаш тIадерзадац къахьегама овсарле лаккхъяра темпаш сихъяра, керда техника, продукце керда тайпаш хьадареи карадерзадареи. дикал тоаяра, къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара декхараш кхоачашдара, кооперировании поставкаш ший ханнахьа кхоачашъяра, къахьегамеи общественни дисциплина чIоагIъяра.

Яхьа итогаш вIаши нийсъеш массаза а лоархIам бац тIанийцай кхоачашъяьи планаш хала хилара а производства дIададахийтачун а. Цкъаза призови моттигаш хьежаю яхьа условеш, тIанийца декхараш кхоачаш ца даьча районаштеи коллективаштеи.

Парте цхьайолча районни комитеташа бахийта боагIа теркам тIабахийтац, производстве коммунистийн комсомольцийн авангардни роль айяра. Наурски, Шалински, Урус-Мартановски партийни организацешка къахьегамца коммунистически хьисапе уйла хилара яьржача яхье дакъа лоацачарна юкъе 8—9 процент мара коммунисташ бац. Ножай-Юртовски, Советски, Веденски районашка коммунистий яц шоай къаьстта хIаране творчески планаш.

Къахьегамца коммунистически хьисапе уйла хилара тIехьа яьржача яхье дакъа лоацараштеи коммунистически къахьегама ударникаштеи юкъе республике бIаьрча хьанийцача комсомольцаш 14 процентал кIезига дукхагIа мара бац.

ТIехьарча хана цхьайолча предприятешка, стройкашка, колхозашка, совхозашка, кхыча организацешка моттигаш я приписка еш а планаш кхоачашъяра отчетни даннеш харцахьа телаш а. Из ду плачаш кхоачашъяра гIулакхаш дика лел аьлийта, болх ца беш хилар, производстванеи коллективанеи доал де ца хар къайладахьара, ца йоагIашехьа материальни моральни поощрени яйтара дукха. Приписка еши долаш дар харцахьа хьахьокхаши моттигаш гучаяьккхай РСФСР жилищно-коммунальни боахама министерства экспериментально-технически заводе, «Автоспецоборудование» опытно-экспериментальни заводе, мебельно-хьу чакхйоахача «Терек» яхача фирме, кога гIирс беча фабрике, № 15 йолча маслозаводе, Нохч-ГIалгIай химзаводе, гIишлошъяра Нохч-ГIалгIай управлене, «Чечингсельстрой» тресте, «Ремстройтресте» «Севкавнефтегазстрой» объединене, республика цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи.

Дуккхача шерашка гIишлошъеча организацеша дIа а тел исполкомаша дIа а ийду, дуккха балхаш чакхдаханза дита дола цIенош.

Цхьайолча партийнии советскии органаша принципиальни мах бац цу хIамай, уж лов, паччахьалкхе Iехаю, нах чIоагIача партийни бехктокхаме озац.

ДIахо докладчика аьлар, партийни документаш хувцача хана тоабелар парте горкомийи райкомийи КПСС членашцара бувзам. Царга кхаьчар партийни организацешкара гIулакхаш малагIча хьал тIа да, къахьегамхой коллективашкарча наьха уйлаехи психологически хьалахи дола хоамаш. Коммуниста массанахьа белгалду цар дехараш. дукхагIа теркалде баьннилга, предложенешка теркам дукхагIа тIабохийташ хьожаш хилар. Коммунисташка дукхагIа хоамаш кхоач городашкеи районашкеи малагIа хьал да дIахойташ, дукхагIа ха баьннаб уж дегIаахара проблемаши перспективаши. Партийни комитеташка коммунисташкара хьааха яьннай производствана доал дар тоадара, общественно-политически болх эргабоахаш тоабара тIаерзаяь хьадда йола предложенеш. Уж предложенеши замечанеши йиззагIа чоте ийе, сихагIа чакхъяха, хIаьта парте членашка ханханнахьа цох хоамбе баьннаб.

В. И. Ленина хьийхад, паччахьалкхе низ болаш я наха дерригa ховш, массадолча хIаман шоаш уйла е ховш дерига а сакхетамца деши хилча, яхаш. Иштача гIулакхаца, массе а оагIорахьара, кIоарга, оперативни партийни информаци партийни кулгалдара ленински стила лоархIамеча инструментех, парте нахацарча бувзама тохкамах чакхъяьннача средстваех цаI я.

Парте цу хьаддача хьехамга хьежжа КПСС обкома бюрос парте обкома Х пленума решенеш кхоачашъеш вIаштIехьдаьккхар пленумий материалаш ерригача партийни комитеташка, юкххьанцарча партийни организацей собранешка ювцилга. Уж решенеш чакхъяхара практически плана мероприятеш дIайовзийтар областной партийни организаце берригача членашка республика берригача къахьегамхошка. Решенеш кхоачашъелга мишта лел шерра дувц массови информаце средстваша.

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

«ЦIЕЧА ШОАТТАНА» ЙАКЪАДОЛХАШ

ЛАЬРХХIА КИЙЧЛУШ БА

Владимир Ильич Ленин ваь 105 шу дузача денна дикача толамашца накъабахар духьа шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш ба Грозненски района «Ермоловский» совхоза № 1 йолча шурий-товарни ферма болхлой. Укх шера хьалхарча квартала планагIа паччахьалкхена 213 тонн шура дIаяла декхарийла бар уж. ХIаьта из план толамца кхоачаш а яь, хIанз планал совгIа шура дIалуш ба ферма хьайбаш леладераш.

Из толам боаккхача шоашкара доагIаш дола дакъа юкъедихьад массане а. Цхьабакъда, ферма болхлошта юкъе яьржача социалистически яхье массаза а хьалха латташ хьабоагIа совхоза дикагIа бола доаркаш Кадырова Яхеи Джамбулатова Небеи. ХIара дийнахьеи бийсанеи шоай группашкарча цхьан Iаттагара цар йоаккх 8,5—9 килограмм шура. Царгара хьоккхам а оаш къахьегаш ба кхыбола доаркаш а.

— Коммунистически субботник хьатIакхачалехьа доахангара шура яккхареи из паччахьалкхенга йохкареи биъ бетта план кхоачашъе аьнна дош деннад тха коллективо, — йоах ферма бригадира коммуниста М. Абулазиева.

— ХIаьта «ЦIеча шоатта» дийнахьа 650 сомана болх бе лерхI оаха. Цу дийнахьа хьа мел даькха ахча нийслагIча пятилетка фонде дIахьожадергда. Цул совгIа дукха болх бергба оаха хьайбаш чудоахка базаш цIеньеш, ков - карта лостам беш.

М. РАШИДОВ.

ЖА ДАХКАШ ЛАТТ

Шелковской района Мепжиnске цIерагIча колхоза дикагIа болча жа Iуйх цаI ва коммунист А. Саитов. НийслагIа пятилетка чакхйоалача шера по кулгалдеча бригада коллективо дош деннад шоай Iулцарча хIара 100 нана-жийна тIехьа 115 Iаьхар хьалхкхебе, планагIа 103 болча.

Шоай дош кхоачашде чIоагIа оарцагIбаьнна къахьегаш ба бригадацара жа Iуй. Жа дахкаш латт. ХIанзле а 600 совгIа жий бахкаб. Юкъера лаьокIача хIара 100 нана жийгара 124 Iаьхар хьаийцаб цар. Жерч дIахо дахкаш да. Iодаь дерригa Iоахарий хьалкхеде лерхI бригадерча жа Iуша.

Е. РУДОМЁТКИНА.

КВАРТАЛА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча наькъа тIа яьннай укх тIехьарча хана Назрановски трикотажни фабрика коллектив. Дика да дIабахача шин бетта по даьха толамаш, 135 процент кхоачашъяьй арахеца продукци йохкара план. Задани 400 эзар сом долча 583 сома маьха тайп-тайпара трикотажни барзкъаш хьадаьд. Къахьегама овсарле лаккхъяра план 118 процент кхоачашъяьй. ДIадахача шера цу юкъа даьчул шозза дукхагIа барзкъаш даьд.

Кхы а дикагIа къахьег фабрика болхлоша укх март бетта. Из бахьан долаш март бетта 7-ча дийнахьа квартала план кхоачашъяь а баьнна, апрель бетта чотах къахьегаш я фабрика коллектив.

Фабрика цехашта юкъе яьржача социалистически яхье шу доладелча денз хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа 650 кхалсаг болх беш йола швейни цех. ДIабахача шин бетта итогех фабрика карара-кара тела ЦIе байракхи ахчан премии еннай цу цеха.

Къаьстта дика толамаш даьхад цу цехерча Бекмурзиева Хадишата кулгалдеча цхьоалагIча конвейера коллективо. План 60 эзар йолча 65 эзар барзкъа тийгад цу коллективацарча мехкарашеи къочача кхалнахеи. Хьадаь барзкъаш тIехдика да.

Т. ХАШАГУЛЬГОВ.

ДИКА КЪАХЬЕГАШ ХЬАБОАГIА

Къахьегама хьоккхамаш лакха долаш чакхдаьккхар пятилетка къоастамбеш дола шу «Грознефтехимремстрой» треста гIишлон - монтажни цхьоалагIча управлене болхлошеи специалисташеи.

Доккхий социалистически декхараш тIанийцад коллективо пятилетка тIеххьарча шера а. Уж декхараш толамца кхоачашдергхилара тешалдеш да хьалхарча шин бетта хьоккхамаш: гIишлон - монтажни балхаш дара план 109,2 процент кхоачашъяьй.

Сийлахь-йоккха Котало яьккха 30 шу дизара сийна къахьегама вахте а этта гIишлошъераш дIаболабеннаб секционни маркхала - бетонни завод, аьшкабетонни конструкцей цех, промышленни база хьалъе. Катаяма яхача поселке гIишлошъечари монтажникашеи хьалде доладаьд наха чубаха цIенош. Царех цаI ткъаь пхиъ квартира хургйола цIа — 9 Май тIакхачалехьа эксплуатаце дIадала лерхI.

Къаьстта дика къахьег коллективо В. И Ленина, А. Шерипова, Н. Анисимова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводий пусковой объекташта реконструкци еш. Уж балхаш дика а ханал хьалха а чакхдахара яьржача яхье хьалха латт П. П. Грищенко, И. С. Попикова кулгалду монтажникий бригадаш. Шин бетта план 180 процент кхоачашъяьй цар.

Январеи февралеи бетта планаш 144 процент кхоачашъяьй Джабраилова Зулайси Мудаев ИсмаIалеи кулгалдеча бетонщикий бригадаша.

Къаьст-къаьстача болхлошта юкъерча социалистически яхье хьалха латташ хьабоагIа каменщик Хасаханова Дурча, арматурщица Попикова Любовь, штукатураш - маляраш Зубкова Нина, Воробьева Раиса, иштта кхыбараш а.

Я. БУБНЕНКО.

КОМИ АССР. Ухтински мехкдаьтта чакхдоаха завод — лакхара культура йола предприяти. Доагора, лаковни битума, смазочни материалий бIаьш эзараш тоннаш дIакхухьийт цо мехка тайп-тайпарча районашка. Продукце диъ лагIа дакъа экспорте дода.

Толаме къахьегаш ба мехкдаьтта чакхдоахараш пятилетка чакхйоалача шера. Дика тIехкхоачашъяьй продукцена реализаци яра дIабахача шин бетта план, хIаьта шовзткъа процентал совгIа йола продукци дикала Знак йолаш кийчъяьй укказа.

СУРТА ТIА: каталитически риформинга установка. Укхаза хьахул вай хIанзарча ханарча маркаех йолча автомобилашта эша лакхаоктанои бензин.

С. ГУБСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Социализма мехкашкара хоамаш

СОВЕТСКИ ЭСКАРА — КОРТАМУКЪАЛЕ ЯЬККХАЧОА

Iаьржача форда йисте уллача город Варна массе мицIигера бIаргагуш болча Турнотепе яхача гувна юххье Советски Эскара монумент йогIаргья Коталон Ди хьатIаотташ. Из хьалъю конкурсе хьадхара моттиг яьккхача архитектора К. Горанова, скульпторий А. Кафеджийскеи Е. Барымовеи проектагIа.

БIаьш памятникаш — Советски Эскара — кортамукъале яьккхачоа — карагIдаьнна сийлахь-доккха денале гIулакх диззa бакъдаь тIаэцара белгалонаш — дегIад Болгаре. ХьатIайоагIача пятилетке къаман монументальни планага хьежжа цу тайпара памятникаш урагIа гIоргда Смоляне, Стари-Загоре, Большевик яхача гIайрен тIа. НРБ дуккхача кхыча городашка, поселкашка, юрташка.

(«София-пресс» — АПН).

ВЕНГЕРСКИ СТАНОКАШ

Укх тIеххьарча 25 шера Халкъа Венгре хьаеш йола метал теда станокаш диазза дукхагIа хиннай. Дунен стандарташка хьежжа йола продукци арахец Будапештски станокаш ю комбинат, Чепельски станокаш юи Диошдьерски машинаш юи заводаш санна йолча йоккхийча предприятеша. Уж — радиально-бурув хьувзадуи кхыйолеи универсальни станокаш, цифровой управлени а йолаш йола хIанзарча тайпара станокаш. Кердачарех цаI лоаладаьча металлах хьаяь оатхалаш хьалхагIа токарни станокаца хьакха а ча хьоккхаш шаьръеш, чIоагIа овсаре болх беш йола герга шлифовальни станок.

Венгерски станокаш дика хилар хьахьекх дунен рынке уж чIоагIа лоархIаш хилара. Масала, соахка арахийцача станокех 60 процент совгIа араж доаьол дехьарча заказчикашта, керттерча даькъе социалистически мехкаша ийцар.

(«Будапресс» — АПН).

МОНГОЛЕ IИЛМАН БАЗА

ЮНЕСКО даннеегIа, Азе, Африка, Латински Америка дегIаухача мехкашка Iилма хьалъоттадара хIара миллион сага лоархIаш кIезигагIа кхаьчача а эзар Iилман болхло кхача веза. Даьча лоархIамаша хьахьоккхачох, цу тайпара пропорци цу мехкех дукхагIдарий вIаштIехьа яргъяц 30—40 шу даьннача тIехьагIа мара. ХIаьта цу цхьан ханна из декхар практически тахане а кхоачашдаьд Монгольски Халкъа Республике. Монголе 1200 совгIа Iилман болхлоех пхи бIаь саг Iилмай доктореи кандидатеи Iилман степень йолаш ва. Уж кийчбеча доккха новкъостал даьд Советски Союзо. Монгольскии советскии Iилмахоша беркате цхьана къахьег физика, химе, математика, биологе, экономика, исторе, лингвистика, Iилман кхыча дакъошка.

(АПН).

ЭЛЕКТРИЧЕСТВАЦА ДУКЪ УВЗАРГДОЛАШ

Машиннаькъашта дIахо а реконструкци еш латт Румыне. ЛаьрхIад Дева—Кичеу бодача машиннаькъа электрификаци яьчул тIехьагIа бетта цу тIа гIолла дIа-юха дихьад кхы тIа а 90 эзар тонн гаргга мухьеш. Укх шера электричестваца дукъ увза долалургда халкъа боахама лоархIаме дола Бухарест — Констанцеи Плоешти—Аджудеи долха машиннаькъаш. Электрификаце плана юкъебихьаб Лугож — Тимишоара — Куртичи яха дунен халкъашта юкъера машиннакъ. Реконструкци яреи кердагIча техникаца машиннаькъа транспорт кийчъяреи чотах шозза хIана яц аьнна йоккха е лерхI дIа-юха увзача мухьий объем.

(АПН).

ПОЛЬШЕРА ЗИЗАШ

Соахка бархI миллион зиза экспорте дахьийтад Польшо. Дунен рынке хIанз болгарскии румынскии зизаш леладераш цхьана къуеса польски зизаш лелаадераш. Чешски городе Оломоуце хиннача дунен халкъашта юкъерча ярмарке шозза медалаш яьхай цар. Къаьстта чIоагIа хоатташ да польски розаш, гвоздикаш, хризантемаш.

Кастта Москвеи Ленинградеи хьалъергья польски зизаш дохка тиквш. Хова хьаж йола товар самолеташца тIакхухьаргда цара. Тайпа зизаш хIара шера пхи миллион кхухьийтаргда ПНР-о Советски Союзе.

(«Интерпресс» — АПН).

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА V ПЛЕНУМ

ПАРТИЙНИ МУГIАРАШ ЧIОАГIЛУ, КОММУНИСТИЙ ХЬИНАР АЙЛУ

(Йистедолар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Коммунисташкен республика беррригача бахача нахаген хоам бара дика гIо ду 1974 шера деиз дIахьоча цаI долча политденоша. Алхха дIадахача шера цар аудитори миллион гаргга сағ хилар. Бахача наха хьалхащка республикера гIулакхаш мишта латт, партийнин советскин лоархIаметIара решенеш чакхьяхара формаехи наьхьехи докладаш, лекцеш, хоамаш де баьннаб бехктокхамера партийни, советски, профсоюзни, комсомольскин боахамен болхлой.

Партийни документаш хувцаро лостам телаш йоккха воздействи йир общественно-политически вахара массе а оагIоне. Коммунисташ дукхагIа ба профсоюзни актива, халкъа тIахьожамхошта, къахьегамхой общественни самодеятельноста организацей активисташта юкъе. Иштта, республике халкъе тIахьожамхоех хIора кхоалагIа вар, ФЗМК председателех хIара шоллагIа вар парте член ва.

Коммунисташа сийдоаххаш болх бу къахьегамхой депутатий моттигерча Советашка.

Цунца цхьана парте цхьайолча райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша еза терко яц моттигерча Советий, профсоюзни комсомольски организацей балха партийни влияни чIоагIагIа яра, цига болх беча коммунистий бехктохкам дикка айбац, йоахко яц партийни тIоа чIоагIбара.

ТIехьарча хана шерра баьржаб наставничества болам. ХIанз республике кхо эзар гаргга кагирхой наставник ва, царна юкъе вуь Советски Союза турпал, 17 Социалистически Къахьегама Турпал а волаш. Наставникех ахнел совгIа бараш коммунистий сийдолча отрядаца ра ба. Из во лац, хIаьта а цу лоархIаметIарча балха юкъе коммунисташ озара торонех бизза пайда эцац. Наставникий болам геттара кIезига барж республика юрташка, хIаьта цига ахнел дукхагIа кагирхой ма бахий.

Творчески союзийн спортивни организацейн коммунисташа, аьлар докладчика, хIанз а мела влияни ю художникаша, архитектораша, литератораша, актераша, спорта тренераша кагирхошца общественни хьисапе болх бара.

Партийни документаш хувцара кийчо еш уж хувцаш дIахо дегIаьхкар КПСС XXIV съезда решеней влиянех партийни организацей балха тIа хулаш йола дика процессаш. Партийни организацешка тIатIа чIоагIлуш латт гIулакх дерттIен де лерхIачун тIадердаьн леладара принцип. Хадданза эргаювлаш тоалу цар балха стиль, уж кIоаргагIа хьежа яьннай къахьегамхой коллективай вахарга, хьакъестаду керттера дешаш, карагIдаьначун критически мах бу, тIахьожами тIадиллар кхоачаш мишта ду хьожалгеи чIоагIдара де дезар де яьннай. Кхы а чIоагIагIа кхоачадъю демократически централизма принцип, шеръеннай парте чура демократи, партийни собранейн партийни комитетий пленумийн лоархIам лакхбеннаб.

Цунца цхьана партийни собранеш еча дукха кхоачамбоацараш да. Партийн документаш хувцара итогаш еш ерригача а партийни организацеша кулгал ийцадац цох хиннар кIоаргга тахка деза аьнца КПСС ЦК дIадехар. Советски районе уж собранеш формана яьяр, хIаьта юха е езаш а хилар. Хан-ханнахьа партийни собранеш яц Назрановски мельзавода, банно-прачечни боахама (Ленински район), Грозни станце (Октябрьски район), аьшка-бетонни конструкцей завода (Заводской район), Старопромысловски кирпичний завода, кхыча юххьанцарча партийни организацешка.

Партийни документаш хувцара итогаша тоьшал ду парте горкомийн райкомийн балха методаш стили тоаялара. Иштта, перспективни планаш уттаяра чIоагIъеннача практико гIо ду парте решенеш пайда дукхагIа боалаш вахаре чакхьяха. Партийни бюрошта дукха практически гIо ду горкомийн райкомийн членаша, партийни комитетий бехктокхамерча болхлоша. Горкомашен райкомашен коммунисташ шерагIа юкъе увз хьадза дола гIулакхаш кхоачашдара, цар предложенеш дехараш КПСС горкомашкен райкомашкен сиха къестаде а йихаре чакхдаха а даьннад. Партийни комитетий секретараш бехктокхамера болхлой дукхагIа хила баьннаб партийни организацешка, къахьегамхой коллективашка.

Цу хана, парте цхьайолча горкомашен райкомашен терхал дац юххьанцарча партийни организацеех 45 процент коммунисташ кIезига болаш, хIаьта чIоагIа гIо эшаш терхам бе безаш хилар. Цхьайола партийни комитеташ царда бувзам мела болаш а, кулгалду партболхлой наггахьа мара хилац цига, Цхьаьха хинна дац коммунисташ кIезига бола цхьайола парторганизацеш болх эсала беш, къахьегача коллективай вахарах балхан доагIаш йола терко ца еш хилар.

«Партийни документаш хувцара итогех» болча КПСС ЦК соцам тIа йоах коммунисташа шоайла вIаши дIадехар массанахьа а ку хан-юкъа чIоагIагIа хиннад. Партийни организацеш парте членашкарей кандидаташкарей чIоагIагIа хьадеха яьннай Устав телхадарагIа, дисциплина ца леладарагIа, коммуниста сийлен цIеро дIадехар кхоачаш ца дерегIа хьадда мукъаволла яьннай.

Коммунисташкара чIоагIагIа хьадехаш, партийни организацеша дикагIа къестаду шоай мугIараш дегIаахара гIулакх. Областной партийни организаци керттерча дакъе дегIаух болхлойн колхозхойн чотах. ЧIоагIа лелаю парте социальни составе керттера моттиг болхлой классага хилара принцип. КПСС мугIарашка хьайиначех хьалхех шиъ комсомоле бола бара школе чакхьаьнна ва.

Шемхаштта кхоачамбоацар да парте хьанийцарашта юкъе хьайбоа леладераш, механизатораш, гIишлошъераш, транспорте болхлой, кхераххой кIезига хилар а. КПСС мугIарашка хьайиначарашта юкъе кIезига ба мастераш, производствени подразделеней кулгалхой.

Бокъонца хоаш да, партийни организацеша парте мугIарашка лаьца нах къаьстабара балха, болхлой ерригача категорешта юкъе коммунисташ мелаб дахаражара кIоаргга тохкам бе безалга.

Партийни документаш хувцаро Iомадир вай хIаранеца беча балха а дукхагIа терком тIаахийта, парте горкомийн райкомийн секретараша, бюро членаша коммунисташца къамьлаш дар санна йолча вахаре текхача формах дикагIа пайда эца. Цу беседаша гIо дир коллективашкара гIулакхаш тоадара керда торонаш лаха. Алхха цар хьийхар дукха производственни партийни дешаш къоастадари наькъаш, тоадар боахамашкара дикагIа йола опыт Iомаелгеи хьагулъялгеи.

Парте членей кандидатехи кхаь дакъаа шиц наькъал совгIа бараш чакхбаьар собеседованей шолгаеIа, ахнел дукхагIа бараша новкъосташта хьалхашка отчет елар партийни декхар кхоачаш мишта ду дувцаш. Опыто бакъду, собеседованеш яра практикен коммунистий отчеташа ховш лелачеа партийни комитеташкен юххьанцарча партийни организацешкен, парте члений хьинар айдара дукхагIа пайда эцаш хилар.

Цу хан-юкъа партийни организацеша дикка тоаьяй партийни болх дIабекъара практика. Республикерча хIара вихьдагIча коммуниста массаза кхоачашде декхар тIадиллад. Декхар тIадиллачарех ахнел совгIа бараша отчет еннай из кхоачашдарах.

Парте цхьайолча райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша партийни документаш хийца ма даьллинге коммунисташца къаьст-къаьста бу болх битаб. Парте Ачхой-Мартановски, Веденски, Шелковской райкомаша коммунисташа деча хоамашка бюро цIаккха а ладийгIадац. Производственно-товарни контора парткома заседане 1974 шера парте цхьан члено беча хоамага мара ладийгIадац.

КПСС ЦК белгалду, хIанзарча хьалашка, коммунизм хьалъеча кхоачашду декхараш чоалхане хиларцей масштабаш дегIаьхарцец, боахам лелабара интенсивни методашка довларна, балха дерригача доакъошка дикала хьоххамашкахьа дерзарца дувзаденна организаторски, идейно-кхетамен балха боарам айбара средство хилярга хьежжа критикен самокритикен кхы тIа а боккхагIа лоархIам болаш йолга. Вайна карагIдаьнарашта санна йолаш йолча проблемаштен кхоачамбоацараштен ма-йоаггIарен самокритичнин анализ яр, белгалду новкъоста Л. И. Брежнева — хиланза яргIоаца предпосылка я дIахо дIахьалха дахара. Принципиальни критикен самокритикен шерра йоаржаяр партийни организаци политически унахцIена хилара, партене халкъан хьалхашкара шиI декхар цо нийса кхетадара хьисап да.

Белгалдаккха доагIа документаш хувцаш партийнй организацеша кхоачамбоацараш дIадахарах кадраш хьалкхеяраш тохкам баьча цу методах дикагIа пайда ийбаьлга. Коммунисташа майрагIа критика ю предприятей, колхозийн совхозийн кулгалхошта Iилма ларда тIа боахам лелабе ца харагIа, къахьегамхой хьашташтен дIадахараштен терко ца ярагIа, шийх доаххача гIулакхашца цIенхаштта кхоачамбоацараш хилларагIа, боахам тесса лелабарагIа, коллектив кхетамца хьалкхееча дакъа кIезига лацарагIа.

ТIехьарча собранещка уж тайпа кхоачамбоацараш бахьан долаш чIоагIа критика йир «Братски» винсовхоза директора нов. Даскиева, Карабулакски УБР директора нов. Косинченкона, № 1 йолча Заводской районерча автотранспортни предприяте директора заместитела нов. Осиповна, иштта кхычарна. НГIАССР Совмина снабжене сбытен управлене отчетно-хоржамий собране коммунисташа партийни бюро балха критика йир принципиальни ца хиларагIа, деха доагIар хьа ца дехарагIа, отчетни хана бвь цун болх во лаьрхIар.

Цунца цхьана, «Тамбовски областной партийни организаце критикен самокритикен мишта латт» дувцаш КПСС ЦК баьча соцам тIа белгалдаь кхоачамбоацараш дизза доагIаш да пайда а. Вайна каст-каста ийсу партийни пачча хьалкхем дисциплина телхаеча, служебни хьалах харцахьа пайда ийбеча, халкъбоахама планаши заданеши кхоачаш ца еча болхлошца либеральни гIулакхаш леладеш. Иштта Сунженски района Ленина цIерагIча колхозе дийаьза партийни собрани гулъе йийзар боахам бохабаь дерригача бехктохкамерча балхаш тIа шиI гаргара нах Iоховшабаь колхоза председатель М. Амагов цу балха тIа вита мегаргва е вац къоастадара. Критикаи самокритикан боарам лоха ба Советски, Грозненски, Октябрьски, Назрановски, Ленински районийн Малгобекски городской партийни организацешка.

Докладчико теркам тIабахийтар партийни документаш хувцаш цхьайолча партийни организацеша хьадеха доагIар тоьам болаш хьадийха ца хилара. Иштта, 1974 шера августе КПСС Наурски райкомо тика заведующена И. Ф. Цыганкова хийцар партийни билет. 1975 шера феврале растрата ярагIа балхара дIаваьккхав из. 1974 шера феврале КПСС Ленински райкома бюрос учетни карточка тIа а хьош выговор а яь балхара мукъавалийтар Грозненски пивзавода директор Ш. С. Халидов производственни план кхоачаш ца ярагIа, кадраш харцахьа хьахаржарагIа, оприскаш ярагIа. Цул тIехьагIа из макаронни фабрике экономисталла хьожаву. Укхаза 1974 шера 29 марта деза 20 сентябрага кхачалца хилар из. Экономист волаш 6 бутт кхоачеш бовцаш ваькхача хана 26 календарни дийнахьа мара болх баьбац цо. Вож хе е больнични волаш, е алапи а ца эцай отпускагIа волаш ваьккхай. Цу кIезигача хаца фабрика коллектива, партийни организацена дика вовза тарлой вэ? Из иштта доллаще а сахха Ш. С. Халидов фабрике балхара дIавоалача дийнахьа (1974 шу 20 сентябрь) гулъю партийни взыскани дIаяккхар дехаш цо язъяь заявлени къоастаяь партийни собрани. Дехар кхоачашду. КПСС райкома бюрос 26 сентябре Ш. С. Халидова делах яьча решене тIа аду: Халидова Ш. С. болх цIена бу. Шиi къахьегамца фабрикана гIо ду паччахьалкхен план кхоачашъяра, общественни вахаре дакъа лоац...

Цу тайпарча принцип ца хиларо, тIагIолла яьча решенеша партийни балха Iалаьмате докха зе ду.

Докладчико доашхаш дийцар республика коммунисташта, беррригача къахьегамхошта хьалхашка пятилетка чакхйоалача шера латта декхараш. Укх шера хьанийца балха темпаш хIанз укх сахьате вайна тоьам беш яц аьлар цо. Шин бетта программа кхоачашъяьяц 23 предприяте, царех Грозне — 8.

Республике бIарча хьайицача къахьегама овсарлен план кхоачашъяьяц. ХIара йиълагIа йола предприяти цу лоархIаметIарча хьокхамах лоархIаеш яц. Царна юкъе ремонтно-механически, газ чакхйоаха, А. Шерипова цIерагIа йола мехкдаьтта чакхдоаха, «Красный молот», грознеьски заводаш, аргунски «Пищемаш», йоккхийча панелий цIенош ду заводаш, гIишлой материалийн гIишлой индустрен комбинат, кхыяраш.

Капитальни вложенеш карарзаяра январа-феврала план 82 процента мара кхоачашъяьяц. Централизовании капиталовложеней чотах керттера фондаш юкъейоалаяр 23 процента мара кхоачашдаьдац.

Промышленностон капитальни гIишлошъечен баьча балха хьахиннараша парте областной комитета бюрога цIенхаштта уйла яйташ а цхьайолча парте горкомий, райкомий, юххьанцарча партийни организацей, боахамий органий организаторски балха боарамо оттадаь декхараш кхоачашделга Iалаш ца дара тешал деш а да.

Партийни комитеташ декхарийла я тIехьаюсача хIара предприятега, цехага, участкага хьажа, тIехьадисар дIадаккхара хьдда гIулакхаш де, плана хIара 100 сома шин сома планал совгIа продукци яккхара лозунг массанахьен тIера ца боалаши кхоачашделга Iалаш де.

Юрта боахама къахьегамхоша дIадоладу бIаьстац-кхашкара балхаш. ХIанз чIоагIа лоархIаме да колхозийн совхозийн партийни организацеш, беррига юртара коммунисташ техника, дIаде фу, нах хIара боахама бригада, отделенена, звенона хьалхашка латта декхараш кхоачашдара кийчв бий чIоагIа терко еш хьажар. Де мел могар де деза доакъар кхом беш леладара, хьайбай продукци кIезиг ца яланйтара, хьайбаш Iангара дика далара.

I марта доладеннад комсомольски документаш хувцар. Парте районни городской комитеташа парторганизацеша чIоагIа дагакхаба деза из партийни гIулакх хилар. Нийса гIулакх ду партийни документаш хувцаш хинна дукха организационно-технически мероприятеш навыкаши комсомоле дIатIаяхьа а чакхъяха а гIо деча парте горкомашен райкомашен.

Ийстеволаш докладчика тешам белар «Партийни документаш хувцара итогех» бола КПСС ЦК соцам кхоачашбеш областной партийни организаце цу лоархIамеча организационно-политически мероприятеш вуоне чот вогхилара, хандана партийни болх эргабоахаш тоабергхилара, парте мугIарий цхьоагIон моажхаз санна чIоагIа кхотадаларн ма-могга чIоагIдергхилара. Цу ларда тIа КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъелга, Iалашде вай парте аргIанарча XXV съезда даха ма-доагIара накъа даха.

Дувцача дешах йола пренеш хьайийллар КПСС Октябрьски райкома хьалхарча секретара Ю. В. Кузнецова. Партийни документаш хувцаро гIо дир, — аьлар цо, — парторганизацей денал айдара, коммунистий къахьегамен общественно-политически хьинар дегIадоаладара. Дукхача парте членашца собеседовани яьй, уставо дIадехараши балха тIара декхараши кхоачаш мишта ду аьнна коммунисташа ю отчеташ хоамаши дийцар.

Баьча балхо торо хилийтар партийни организацей мугIараш чIоагIде, промышленни предприятей боахама гIулакхашта цар ю влияни чIоагIъе. Арахецача продукцеа реализаци яра 1974 шерара план района предприятеша кхоачашъяьй 101,8 процента. Укх шера шин бетта план тIехкхоачашъяьй.

Партбилеташ хувцара беча балхо гучадаьхар цхьадола кхоачамбоацараши ца деш дисараши. Тхона хIанз а карагIдаьннадац кадраш лахара, дIанийсъяра, хьалкхеяра дешаш перспективно къестаде, аьлар нов. Кузнецова. Парте боагIаш бола нах дукхагIа терко еш хьахаржа беза.

Парте райкома гуш да шиi кхоачамбоацараш, хIаьта махулла сихагIа уж дIадахара долла хIама а ду. Оаха деррига низаш тIадохийтаргла коммунистий хьинар айдара, нийслагIча пятилетка заданеш кхоачашъяра коллективаш оарцагIа йоахачара цар лоархIам лакхбара.

Боккха теркам тIабахийта ладийгIар пленуме хийнараша Назрановски «Электроинструмент» завода лекальщика А. М. Котиева къамаьлага.

Тха завода партийни организацена массарел хьалхагIа партийни документаш хувца боккъо ялара КПСС райкомо яь решени оаха тIанийцар чIоагIа дегаш гIоздаьнна. Торжественни хьале, кортош кIайденнача тIемен къахьегамен ветеранаша дакъа а лоацаш, завода коммунисташа хьайийцар Владимир Ильича сурт тIадола партийни билеташ. Цо дочкхал дайтар, кхы а дикагIа болх бе, коммунизма гIулакха деррига низаш дIалала безам хилийтар.

Партийни документаш хувцалехьа боккха болх бир. Анкетни данеш техка, бланкаш тIа йоазув даь ца Iеш хIара коммунист фу деш ва, Уставо дIадехараш цо кхоачаш мишта ду, партийни организаце фу деш ва тахка дезар.

Беча балха ерригача партийни организаце болх айбир. Аз болх беча инструментальни цехе коммунисташ хьалха латта низ ба. Шоаех бола бехктокхам хоалуш хиларал совгIа ерригача коллективах бар а хоалу царна. Къахьегаме а вахаре а хьоккам тел Б. Шадыжева, В. Щербинина, кхычар.

Нов. Котиева дIахо дувц заводе болхлойн гIулакхерча наьхен къахьегамен бытен хьалаш тоадара дукха хIамаш деш хиларах. Укх шера хьалларгья курорт «Армхи» йолча профилактори салаIа моттиги. Оратора дош оттаду района промышленни предприятей профилаца йоагIаш йола дешара консультативни пункт е техникум Назране хьеллаза яргIоацилгах.

Партийни документаш хувцаро, аьлар ше къамаьл деш КПСС Веденски райкома хьалхарча секретара Г. Г. Махауре, беррригача коммунистий дегашка дилургдоаца хIама дитар. Керде партийни билет хьавцаш хIаравар юха хьажа везаш хулар ше хьабеначa наькъага, шиI къахьегама а общественни а балха, юкъара строе шиi моттига кхы цIаькхаз а уйла е.

Района дукхагIа бола коммунисташ хьинаре дакъа лоацаш ба социалистически яхье, башха-дика толамаш доах къахьегаме. Царна юкъе ба Ленина цIерагIча колхозе тхьамка леладу З. Алиева, Кирова цIерагIча колхозера хьайбаш леладу М. Талаева, «Прогресс» совхозера тракторист М. Миниев.

Партийни документаш хувцара кийчо еча хана боккха болх бир партийни взысканеш йолча коммунистаща. ХIаране дош къаьст-къаьста къестадир. Цо къа мишта хьег, быте мишта ва, цо даьр фуд хьожар. Цхьан дешаца аьлча Iалашдадар ма-могга терко елга, хIара персональни гIулакх дика къоастаделга.

Партийни организацеш, КПСС райком дукхагIа терко е яьнай кадрашна беча балха, тIадиллача гIулакхах бола цар бехктокхам айбаьб, бахача нахаца беча идейно-политически балха юкъе партийнин, советскин, боахамен кулгалхоша хьинаре дакъа лоацилга Iалашде гIерт.

ДIахо эргабоахаш тоабе уйла я тха парте хIара членаца собеседовани яра болх. Партийни документаш хувцаро районни партийни организаце беррригача балха тIа хоалуш лер йитай. Цо тха мугIараш политически а организационно а чIоагIдир, хьадан де лерхIама тIадийраш болх ба Iоаидир.

Нов. Махауре цхьайола критически замечанеш йир, цунна хетачох, керда лаьтта участкашка кIотаргаш дIаяхара райхома ечна предложенеш сихха къоастаяц КПСС обкома юрта боахама отдела.

Грозненски мехкдаьтта института парткома секретара Ю. В. Мареченкова хоам бир, партдокументаш хувцаш баьча балхо институте беча дешара, Iилмай кхетамен балха ерригача оагIонашта коммуниста лоаттаю влияни чIоагIъярах. Партийни собранещка, парткомен партбюрон заседанешка дувц институтен факультетийн вахара лоархIаме дешаш. Хоалуш тоаденнад общественни Iилмаш хьехилга.

Парткомо массаза а йоахкош да профессорско-преподавательски состав идейни чIоагIъяр. ВIашагI а ехка болх беш я «Естествознане философски проблемаш», «ХIанзарча геологе философски проблемаш» яхараш санна йола темаш къестаеш йола методологически семинараш. Хьаэцача знанеш гIо ду дешар дикагIа хьеха, студенташ-кагирхой интернациональни, патриотически атеистически кхетамца хьалкхебара боарам дикхбе.

Партийни организацей практикана юкъе чIоагIъеннай хIаранеца собеседовани яр, КПСС Устави шоай балха тIара декхари кхоачашдарах коммунисташа отчеташ яр, факультетий парторганизацей секретарашта каст-каста инструктаж телар санна йола формаш.

ДIахо нов. Мареченкова аьлар, института парторганизаце балха тIа хIанз а тоьал кхоачамбоацараш долга. Беррригача а преподавательша, къаьстта нохчашен гIалгIашен, хьинаро дакъа лаца общественно-политически тематиках йолча лекционни пропаганде. Царех цхьабараша хержай интернациональни атеистически хьехам балара гаьна латта темаш.

Цул тIехьагIа къамаьл дир Шалински района XX партсъезда цIерагIча колхоза председатела Т. Д. Албакова. Партийни документаш хувцаро доккха хIама дир, аьлар цо, партийни мугIараш чIоагIдара, коммунистий хьинар айдара. Цо йоккха влияни йир парте нахацара бувзам чIоагIбара, партийни вахара нормаш чIоагIа леларя.

Производствеш общественни вахарен коммунистий авангардни роль айеннай.

Нов. Албакова аьлар, парте хIара члена дIадех шийна теркам тIабахийтар, цун дика а во а гIулакхаш дувцаш къаьстта хьожилга. Бакъда из вIаьла а доагIаш дац кхоачамбоацараш массаза а ларца. Вай шийх еш йолча терхох коммуниста пайда эца беза дикагIа къахьегара, партийни организаце вахаре хьинарегIа дакъа лацара. Колхозе массанена а хьокхам тел коммунисташа А. Ломалиева, Р. Сабдулаева, Э. Закриевас, Я. Ахмадовас, В. Юсупова, кхычар. Цар дакъа а лоацаш даьккхар 1974 шера хIара гектара тIара 31,6 центнер ялат, гулъяьй 302 центнер шекара свекла.

Социалистически яхье доккхий хьокхамаш гойтарах колхоза еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байракх. Доккха совгIат далара жоп луш колхозхоша шоашта хьалхашка декхар оттадаь пхе шера задани 1975 шера 7 ноябре кхоачашъе.

Трибуна тIа я Наурски района «Победа» яхача винсовхоза комсаш лелаеча бригада бригадир Л. И. Иванова. Цо дийцар партийни документаш шоаш мишта хийцар. Уж хувцаш собранещка дийцар производстве коммунистий авангардни ролах, Уставо дIадехараши шоай балха тIара декхараши коммунисташа кхоачаш мишта ду дувцача отчеташка ладийгIар.

Совхозе чIоагIа сий деш ба коммунисташ механик П. Г. Зенцов — хьинаре рационализатор. Цо еннача предложенегIа хьаяь болх беш я минеральна удобренеш кIоаргга чуйохийта агрегат. Хьаьналш творчески къахьег бригадираша-коммунисташа А. И. Гренкос, М. Ф. Крутькос. Нов. Крутько керте латтача бригадана еннай РСФСР кхачан промышленноста Сийлен грамотеи 600 сом ахчеи.

Коммунисташ хьинарегIа дакъа лувца баьннаб общественни вахаре. Дика болх бу партийни просвещене школаша. Боккха болх бу бокъонаш телхаяран къахьегама дисциплина телхаяран профилактика еча советo. Цига хьалхле коммунисташка я.

Тха цехови парторганизаце 15 коммунист ва. Царна массанена а керда партийни билеташ хьаденнад. Парте членаша чIоагIа дегаш айденна тIанийцай КПСС ЦК декабрьски (1974) Пленума решенеш, хIаьта иштта КПСС ЦК партега, советски халкъага даь Кхайкарал. Производства керда резерваш гучаяха, хIара гектара тIара дукхагIа продукци яккха гIерт тхо.

Укх шера советски халкъо, дерригача прогрессивни адамаша санна, белгалдергда фашистски Германел котдаьнна 30 шу дизар. Цу белгаларча ден сийна тха совхоза къахьегамхоша лаьрхIадар 23 февралага кхоачаш юрта боахама техника ремонт яь яккха, хIаьта шоай дош кхоачаш а дир. БIаьсташ хьалхара баьхий плана 27 апреле чакхйоаккхаргья. Тхоай коллектива цIерагIа тешам лу аз совхоза производства ерригача доакъошка керда толамаш дахара болхлошен гIулакхерча нахен деррига низаш тIадохийтаргхилара.

Партийни документаш хувцилга, аьлар КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара Ю. В. Сухорукова, тха партийни организаце чакхдаьккхад лоархIаметIара организационно-политически гIулакх хилара тарра, парте XXIV съездех КПСС ЦК майски (1972 ш). Пленумех решенеша, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева парте строительства дешаех де оттадаьраша ма-яххара. Из дарагIа партийни организаци чIоагIъеннай организационно, тоаьяй шиi структура, боахами культурен хьалъяра декхараш кхоачашдечара денал айденнад.

Къаьстта теркам тIабахийтаб хIара коммуниста къаьст-къаьста болх бара, собеседованеш яра. Из дика пайда боалаш, партийни организацеша дIахо шоай балха тIа чIоагIъергйола балха форма я.

Дика йолча хьахьекхад КПСС Устав дIадехараш кхоачаш мишта ду дувцаш коммунисташа еча отчеташкен хоамашкен ладувгIар санна йолча балха форма а.

ХIаранеца къаьст-къаьста къамаьлаш даро, коммунистий отчеташа гIо дир цхьаца бахьанех из болх ца беш хинна нах общественни балха хьинаре дакъа лацара юкъеоза, партийни организацей кхоачамбоацараш гучадахара, уж дIадахара де дезараш оттаде.

Партдокументаш хувцача юкъа оаха иштта Iоаьй тIанийца решенеш кхоачаш мишта ю тIахьожам лоаттабара дика опыт, Iомаденнад дикагIен йизагIен решенеш уттае, уж тIагIертта чакхъяха.

Документаш хувцара кийчо еш а хувцаш а коммуниста дукха предложенеш замечанеши яьй партийни балха стили методаши эргаоахаш тоаяра. Уж предложенеш дика Iома а яь чоте ийцай, царех дукхагIа яраш районни партийни организаце дIахо беча балха ларде йийшар.

ДIахо нов. Сухорукова дийцар, района юрта боахем дIахо дегIабоалабара проблемаех. Керттера продукташ яхара район хIанз а пятилетка заданей боарам тIа кхаьчаяц. Хьадда гIулакхаш деш да хиланта кхоачамбоацараш дIадахара.

Нов. Сухорукова цхьайола замечанеш йир КПСС обкома отделий адресагIа. Цунца хетачох, отделий кулгалхоша дукхагIа терко е еза парте райкомий предложенеи цар дехарийи, КПСС обкомен республика Министрий Советен соцамаш кхоачашделга чIоагIагIа хьадеха деза министерствашкарен ведомствашкарен.

Дош лу Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза бригадира помощника М. М. Сулаева. Цо аьлар 1974 шера совхоза къахьегамхоша болх дика баьб, аьнна. Оттаьь заданеш толаме кхоачашъяьй, цхьаяраш тIехкхоачаш а ещ. Иштта, планагIа 4000 тонн шекара свекла яккха езаш яр, хIаьта яьккхар 7410 тонн я. Из ерррига а шекара заводе дIаяхьийтай. ТIехкхоачашъяьй дулхи шурен даккхарен паччахьалкхенга дIадаларен планаш. Толамаш даха дика гIо дир коммуниста, партийни документаш хувцача хана къаьстта хьинарегIа, наха юкъе баьча политически организаторски балхо. Цох хилар партийни низашка бокъонца хьожилга, КПСС XXIV съезда решенеш хIара партийни организаце, хIара коммуниста кхоачаш мишта ю чIоагIа хьа а дехаш тохкилга.

Тха отделене партийни организаце КПСС 22 член ва. Цу тайпарча отряда кхоачашдулургда моллагIа а производственни общественни гIулакхаш. Коммунисташа йоакхо ю коллективе хIара сага творчески дулургдар хьагучадаккхара, производства ерригача резерваех пайда эцара.

Коммунисташа хьинаре дакъа лоац болхлойн гIулакхерча наьхеп социалистически яхь вIаштIехьйоаккхача. Цун ленински арачиниваш дIайовзийтар, хьачиннар вIаши ийсдар, опыт практически юха чакхьяккхар — массаза а партийни организаце теркама юкъ моттиге латт.

Дукха теркам тIаухийт саха идеологически балха. Цох дикагIа пайда боал коммунистически кхетамца нах хьалкхебелга комплексни процесс хилча. Из йолаш наьха политически нравственни хьалкхер цхьан ханна а вIаши дийза а хилча, къахьеген обществе культурни хилен везилга сага хиланза даргдоацар лоархIаш хилча.

Укх деношка агитаторашен политинформаторашен дукха теркам тIаухийт Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа советски халкъо гойтача сийлахьдоккхача денала пропаганда яра, пятилетка чакхйоалача шера боахама хьалхашка латта декхараш цкхо йоашаш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIа бахара. Совхоза болхлойн гIулакхера нахи баха боагIача тайпара накъа баха гIерт парте XXV съезда. Пурам да сона «Самашкинский» совхоза къахьегамхоша шоашта хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдергхилара тешам бала.

Парте денале резерви тешаме гIончеи я комсомол, аьлар ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Т. У. Махмудхаджиевас. Республика комсомольцаша шоаш па кхобеш къахьег халкъа боахама дерригача доакъошка. БIаьш кагирхойн мехкарийн ба «Пятилеткана — ударни къахьегам, говзали къоначар дехар» яхача патриотически болама юкъе дакъа лоацаш. 1974 шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяьй 21 эзар совгIа болча къоначa къахьегамхоша, 978 саго чакхъяьккхай шоай пятилеткаш.

Республика кагирхой дегаш чIоагIа айдир Л. И. Брежнева город Москва комсомольцашка дахьийтача письмос. Нохч-ГIалгIайчен къоначa къахьегамхоша 1975 шера тIанийцад доккхагIа дола декхараш, шоай коллективашта юкъе биьлаб Сийлахь-боккха Даьхен тIем тIа боабаь кагий нах. Массанахьа а хьаллаьцай «Сайнеи цу кIантаи хьалхара» яхача девизагIа болх бара йола москвичий инициатива.

ХIанз комсомольски организацешка доладеннад комсомольски билеташ хувцилга. Дукха хIама хьаэцаргда оаха тхоай боккхагIча новкъосташкара — коммунисташкара. Оаха хьаэц тхоай балха тIа партийни деловитость, оперативность, принципиальность хулийтилга.

Билеташ хувцара кийчо еш Iомаваьа 12 эзаркел совгIа комсомолецин активисти. Комсомола горкомаштен райкомаштен хьакъоастаьяй комсомольски билеташ хувцара кийчъяь помещенеш. Дика болх баьб ВЛКСМ члений учете порядок оттадра.

Тхона хадданза гIо лоаттаду партийни организацеша. Бакъда иштта дац массанахьа а. Масала, «СевКавНИПИнефть» института комсомольски организаце лоха ба организационни балха боарам. Цхьан собране 342 комсомольцах 180 сағ мара вацар. Эггара хьалха цунна бехке ба комсомольцаш. Бакъда института партийни организаце а кIезига терко ю комсомольски организаце гIулакхаштен вахарен. ТIехьарча пхе бетта парткома шиi заседанешка цIаккха а ладийгIадац комсомольски болх мишта латт хьожаш.

Кхы тайпа сурт да Ачхой-Мартановски районни комсомольски организаце. Укхаза вахар кхехкаш да. Цига кIезига хIама царагIдаьннадац шоай эIамагIча новкъосташта хадданза гIо деча коммунисташта.

Пленуме къамаьл деш СПКБ «Нефтегазпроавтоматика» опытни завода слесара А. Б. Ануфриенкос аьлар, партийни документаш хувцаро партийни организацена торо елар шиi мугIараш чIоагIде. Техкар хIара коммуниста парте XXIV съезда решенеш кхоачашъяра тIехьа къовсам мишта лоаттабу, ленински парте членагара дIадехача идейни моральнийа гIулакхашца доагIаш цун вахар дий хьежар.

Баьча балхо ерригача юххьанцарча партийни организаце, хIара коммуниста болх айбир. Царех цхьабараш шоай хана общественни балхах наьхкаш, собранешка къамаьлаш ца деш бар. Партийни документаш хувцара кийчо еш царца къамаьлаш дир, хьадеха доагIар хьадийхар, хIаьта цар шоай гIулакхаш хийцар, общественни вахаре хьинаре дакъа лаца баьлар.

Завода участкашка, отделашка «Продукци дукхагIа, дикагIа, дIадодар кIезигагIа долаш яккха» яхача девизагIа шерра социалистически яхь яьржай. Декхар оттадаьа нийслагIча пятилетка план ханал хьалха кхоачашъе.

Цунца цхьана коллектива балха тIа цхьайола халонаш я. Къаьстта аьлча общественни питани вIаштIехьъяьккхаяц, столови хьалъяь яккхац, хIаьта болхлой тIа-тIа дукхагIа хул.

Доккхий декхараш латт тха коллективана хьалхашка укх шера. КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеша, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева къамаьлацарча положенешен вывода шен дегаш уроаттадаьча завода болхлоша, инженерно-техническа болхлошен гIулакхерча нахен лаьрхIад заданел совгIа производствар реализацеш объем 100 эзар сома дукхагIа е встречни план 1975 шера 25 январе кхоачашъе. Пхе шера планал совгIа арахецаргья 800 эзар сома продукци. Оаха деррига тхоай низаш, знанеши опыти тIайохийтаргья денна дош сийленна кхоачашдара.

Партийни документаш хувцаш дIадахача шин шераш ах шерен къахьегама коллективашкара организационно-партийни идейно-кхетамен балха боарам хоалуш лакхбеннаб, аьлар ше пленуме къамаьл деш КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара С. М. Магомадова. ЧIулоацам боккхагIа хиннаб партийни вахара, парте члений хьинар айденнад, тIадиллача гIулакхах бола цар бехктохкам лакхбеннаб.

Тахан, йоах дIахо нов. Магомадова, бакъахьа хургда коммунистий инициативен хьинара дIахо а дегIадоаладара малагIча лостамагIа болх бича бакъахьа ба хьежача.

Парте члена хьинар гойтара мах беча керттерчарех цаI да партийни порученеш кхоачашъеча цо лоаца дакъа. Тха райком Iалашде гIерт юххьанцарча партийни организацеша коммунисташта юкъе партийни болх нийса дIабекъаргбола гIулакх. Массаза кхоачашъе партийни порученеш еннай хьалха уж ца хиннача 260 коммуниста.

Къаьстта терко ю хIара коммунистаа къаьст-къаьста болх бара. Дукха ха йоацаш оаха райкома бюро заседане ладийгIар тIаийца решенеш кхоачашъярах йолча «СевКавнефтегазстрой» производственни объединене № 1 йолча автобаза партбюро информацега. Гучадаьлар коммунистий кхоалагIа дола дакъа партийни порученеш йоацаш хилар. Из вIалла а мегаргдолаш дац. Партбюро секретара нов. Деннева хьалхашка декхар оттадаьд — общественни балха юкъе парте беррига членаш оза, цар хьинар айде.

ЧIоагIа доархIаме да партийни организацешна массайолча хана кхоачамбоацараш та еш йола критикеи самокритикеи дегIаахар. Из деш дагаккхабанза даргдаш хIара предложенена, замечанена партбюрон парткомийн секретараша, боахама кулгалхоша, КПСС райкома, райисполкома кулгалхоша чIоагIа теркам тIабахийта безаш хилар.

Оаха дIахо а дегIайоалаергья критикеи самокритикеи, эргабоахаш тоабергба тхоай болх Тамбовски областной партийни организаце хьакъехьа КПСС ЦК баьча соцамга хьежжа.

ТIехьарча хана КПСС райкомо къаьстта терко ю промышленни предприятешка къахьегама социалистически дисциплина мишта латт хьожаш. Укх деношка из дош оаха дувцаргда парте районни комитета пленуме. Къахьегама дисциплина дукхагIча даьхе болхлоех шоаех тийша я. Бакъда, цунна дукхача даьхе Iаткъаш я бедал, комплектаци ю изделеш ца тоьар, оборудовани болх ца беш хилар санна йола фактораш. Из деррига а оаха теркам тIабахийта къоаста а дергда, де доагIар а дергда.

Шелковской района «Коминтерн» колхоза парткома секретара Н. А. Юшкова дийцар шоай боахама коммунистий балхах. Партдокументаш хувцаро цар балха хьинар айдаьд, боахама гIулакхашта цар еш йола влияни чIоагIъяьй.

ДукхагIа бола коммунисташ массазара партийни порученеш йолаши уж цIена кхоачашъеши ба.

Хан-ханнахьа ю партийни собранеш. Цига, массаза а санна, къамаьлаш ду дакъа лоацарех 18—20 проценто. Цар кIоарген хьашт долаши дувц оттадаь дешаш, лоархIаме предложенеш кхувл.

Партийни документаш хувцача хана партийни организаци чIоагIъеннай, цун сий лакхденнад. Коммунисташа боккха кхетама болх бир КПСС ЦК декабрьски Пленума материалаш дIайовзийташ. Бригадий коллективаша, къаьст-къаьстача колхозхоша тIаийцад лакхагIа дола социалистически декхараш. Укх деношка вIадоладеннад бIаьстан кхашкара балхаш. 1380 гектара тIа бIаьстий юв культураш дIайийна яла йоахк.

Толаме чакхдоаккхаш да хьайбаш Iангара лахар. 1974 шера цу ханапа нийсача шурий фермай болхлоша хIара Iаттагара 24 килограмм дукхагIа шура йоаккх. Колхозе гIолла хIара бIаь жийна тIехьа 144 Iахкар кхебаьб.

Парте чура болх айбалерах мамогга пайда эца гIерт колхоза партком боахама декхараш кхоачашдеча, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча коммунисташа хьинарегIа дакъа лацара.

Гаргакхоачаш латт фашистски Германи йохаяь 30 шу дизар. Парткома инициативагIа Коталон ден сийна къахьегама вахта 80 ударни ди кхайкадаьл. Цо советски Даьхе бахьан, советски халкъа хьал-торо бахьан шоаш ца кхобеш къахьегара керда талгIе гIоттаяьй. Колхозхоша деррига низаш тIадохийтаргла Коталон денна баха ма-боагIара пакъабахара, пятилетка тIехьарча шерен бIарччача пятилеткан планаш толаме кхоачашъяра.

СОВЕТАШИ ВАХАРИ

ДЕКХАРАШКА ХЬЕЖЖА ЛАКХЛУ БЕХКТОКХАМ А

Ийслагіа пятилетка чакхйоалача шерара кхоалагІа бутт юкъе кхаьчаб. Карара шу чакхдаьлча КПСС XXIV съезда Директиваш кхоачашъяра итогаш ергья вай. Ер шу белггала да советски халкъо Сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа Котало яьккха 30 шу дизар деззарча а.

Из деррига теркалдеча республика къахьегамхоша, берригача советски наха санна, кердача шера хьалхарча дийнахьа деиз чІоагІа хьинар айдаь къахьег. КПСС ЦК партига, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш халкъа боахама берригача болхлоша лакха социалистически декхараш тІа а ийца уж толамца кхоачашду. Промышленни продукцеа реализаци яра январь бетта план 101,5 процент кхоачашъкйй, заданел совгІа арахийца издели 1,8 миллион сома маьха я.

Къахьегамхой хьалхашка латта декхараш кхоачашдара оарцагІбоахача доккха дакъа кхоач къахьегамхой депутатий Советашка, цар исполнительни органашка. Боккха лоархІам болаш ба цу даькъе хІара депутата беш бола болх. Из декхарийла ва къахьегаме шийгара хьокхам гойтарал совгІа нах декхараш кхоачашдара оарцагІбоаха, боахами культурен хьалъеча еррига участкашка гІулакх мишта вІаштІехьдаьккхад хьожаш тІахьожам лоаттабе. Цу гІулакха эша полномочеши опыти уж йолаш ба.

Укх тІеххьарча шерашка лоархІаме решенеш тІанийяьй Советий бокъонаш шеръяра, вахаре еррига оагІонашта цар еш йола влияни чІоагІъяра. Къаьстта доккха маІан долаш да «Къахьегамхой юртийн поселковийн Советий болх тоабарахи» «Къахьегамхой депутатий районийн городской Советий болх дІахо тоабара дезарехи» дола КПСС ЦК сонамаши, районийн, городской, юртийн поселковийн Советех дола законаши. Л. И. Брежнева инициативагІа тІанийца депутатий статусах дола законий.

Цу лоархІемеча законодательни акташа Советий болх дикка тоабир, цар экономика, культура дегІайоалаяра, халкъа хьал-торо айяра еш йола влияни чІоагІъелар, уж дуккагІа теркалде яьлар бахача наха социально-бытови гІулакх дара дешаш.

Цу хьакъехьа, масала, хьаьна мегаргІйолаш я къахьегамхой депутатий Заводской районий Совета исполком. Ер кхоалагІа шу да исполкомо ший болх перспективни планагІа беш бола. Цо йиш хулийт керттера теркам даим юкъметтерча дешашта тІалоаттабе.

Иштта, дІадахача шера производственни дешашта меттел боккха теркам тІаахийтаб укхаза наха юкъе кхетама болх бара, район тоаяь хозъяра, общественни порядок чІоагІъяра. Укхаза иштта пайда эц предприятешка дІа а укаш сессеш чакхъяхар санна болча организационно - массови балха пайданеча формах.

Цу сессешка депутаташца цхьана хьинаре дакъа доацаш къахьегамхой, - инженерно-технически болхлой хул.

Шийна еннача бокъонех пайда а эцаш исполкомо шоай доазон тІа ядача тайп-тайпарча предприятешкара, организацешкара ахча хьагул а деш районе коммунальни культурно - бытовни гІирсаш хьалдира дІаухийт. Цу рузкъах укх тІеххьарча хана Кирова поселке шоллагІа трамвайни лини йилдай, Хабаровская яхача улицагІа бола никъ тоабаьб. Райсовето, исполкомо, депутаташа йоакхо яр бахьан долаш Заводской район тоаяь кийчъярга, нах чубаха цІенош тоаларга, бахача наха торговни бытовни гІулакхаш лоаттадарга диллача город Грозне хьалхалаттачарех я. Из деррига Іалашдеча кІезига даь дац райисполкома председатела О. И. Дробязкос, исполкома секретара П. П. Соколова, исполкомий членаша.

Холуш тоабаьб шоай болх Шалински района моттигерча Советаша а. Цар хадданза йоакхо ю юртбоахама производство дегІайоалаяра. 60 процентал совгІа бола депутаташ юкъарча доацаш колхозашка, совхозашка, бригадашка, фермашка къахьегаш ба. Царех дукхагІбараш производстве хьалха латташ хьабоагІа. Дика къахьегарца белгалваьнна ва райсовета депутат, Социалистически Къахьегама Турпал «Джалка» совхоза комплексни бригада бригадир Саидов Баудди. Шалински юрта Совета депутаташ цу совхоза звеньевойш Зармаев Іаддал-СаІидя Абдулмежидов ХІарони, Майртупски юрта Совета депутат, XX партсъезда цІерагІча колхоза звеньевой Ломалиев Іаьла, дуккха кхыбараш.

Районийн юртийн Советий депутаташа беча балхах доккха беркат доал. Шалински района кхаш леладераша толамца чакхдаьккхар 1974 юртбоахама шу, республика районашта юкъе дуккхача хьокхамех хьалхара моттиг яьккхар цо. Эггара хьалхарчарца рапорт делар цар пачхьалкхенга ялат дохкара плани социалистически декхараши кхоачашдарах, хІаьта хьайбай продукташ яхарен кийчъярен план толамца кхоачашъярах КПСС Нохч-ГІалгІай обкома, республика Министрий Совета кхрара кара тела ЦІе байракх елар района.

Шоай балха дика опыт Іоаяь юрта Советаш республике кІезига яц. Царех я Гудермесски района Новогрозненски, Ачхой-Мартановски района ШаІами-Юртовски, Наурски района Ищерски юрта Советаш.

Вай гІаддуг укх тІеххьарча хана къахьегамхой депутатий Советаша беш болча организационно-массови балха боарам лакхбенна хиларо. Товбеннаб Советий сессионни болх а. Ховш ма-хиллара, Нохч-ГІалгІай Конституце, моттигерча Советех долча законаша юртийн, поселковийн, районийн Советаш декхарийла ю цкъа цкъа бетта цкъа сесси е. Духхьал Сунженски района Орджоникидзевски Нестеровски юрта Советаш ца лаьрхІача республика кхыча Советаша соахка боагІащ болча боарамагІа сессеш чакхъяьхай.

Сессешка дувца уттаду юрта боахам, халкъа образовани культурен дегІайоалаярца, социалистически законности общественни порядоки чІоагІъярца дувзаденна дешаш.

Сессешка дувца дешаш кийчдара юкъеоз массазара комиссеш, халкъа боахама тайп-тайпарча доакъой специалисташ. Соахка сессешка докладаш яь массазарча комиссеех 77 процент ираша. Дуккхача Советаша хІара сессе депутаташка коам бу шоаш хьалха тІанийяь решенеш, критически замечанеши предложенеши кхоачашъяра хьакъехьа. Из гІулакх массанахьа практика а хиина дІаоттилга Іалашде деза.

Цунца цхьана, белгалде деза сессеш депутаташ кІезига тІаболаши цар хьинаре дакъа ца лоацаши чакхъювлаш йола моттигаш хІанз а кІезига ца хилар, цига дувца уттаду дешаш, депутаташи массазара комиссеши юкъе ца озаш, алхха штатни аппарата низаца кийчделга. Депутаташа кІезига тІабахкар бахьан долаш белгалъяьча ханал сессеш тІехьайоахаш хиннача Сунженски районий Советага цу тайпара кхоачамбоацараш кхы хилийта йиш йоацнига дІахайтад Лакхехьарча Совета Президиумо.

Укх тІеххьарча хана кІезигденнад Советий сессешка депутаташа хаттараш уттаделга. ХІаьта Ачхой-Мартановски, Веденски, Малгобекски, Назрановски, Наурски, Ножай-Юртовски, Советски, Шелковской районий Советашка депутаташа запросаш яь цхьа моттиг хиннац. Цу деша Советий исполкомаша боагІаш бола лоархІам ца белга да из. Уж теркалдеш хила еза управлене органийн бехктокхамерча кулгалхойн балха тІахьожам лоаттабара Іалаьмате пайдане гІулакх из хилар, цох депутаташ дІакхетабе беза цар.

Цох ха йиш я хІара депутатаца беш бола болх тоабе безилга, царга шоай декхараш дизза кхоачашдайтара новкъостал де дезилга. Из дІадех вайгара депутатий статусах долча законо а. Исполкомаш декхарийла я депутаташта эша справочни информационни материал тела, новкъостал де деза харжархошца депутаташ каст-кастагІа вІашагІбетталулга чакхдаккхара.

Из иштта дале а моттигерча Советий беррига депутаташ хьанийцача (республике цу тайпара нийс эзар совгІа депутат ва) цар дикагІа пайда эц хІанз депутатий статусо шоашта еннача бокъонех, чІоагІбеннаб харжархошца лоаттабу бувзам, шоашта тІачІоагІъяьча участкашка хьинарегІа болх бе баьннаб уж, харжархошта хьалхашка шоаш наказаш кхоачашдарах лаьца отчеташ тел цар.

Бакъда дукхача моттигерча органий депутаташа, къаьстта юрта Советий болчар, кІезига тІанийбу гражданаш, Советаша беча сопамех лаьца харжархошка хоам бац.

Шеко йоацаш да моллагІча гІулакха аьттув боаккхар кадраш йолга, уж хьахоржаш, балха дІанийсъеш, царна кхетам луш беш бола болх хилар. «Вай общество чІоагІа хьашт долаш я, — аьннад Л. И. Брежнева ше г. Москверча Бауманск округа харжархошта хьалхашка къамаьл деш,— кулгалдеча балхашка — дуьцар советски боахамен органех, общественни организацеех дале а — социализма гІулакха гешаме, гІулакх довзаш ка йоалаши, дика организатораш, кердача тІакхувш, сонта кура боацаши нах тІаэцаши, хьалхашка латта гІулакхаш кхоачашдара коллектива оарцагІъяккха ховши цунца цхьана ше цунгара хьаІомалуши бола нах хилар».

ХІана исполкомий Советий кулгалдеча кадраех 90 процент бараш лакхерен юкъерен образовани йолаш ба. Укх тІеххьарча хана советски балха дийша, политически лакха сакхетам бола, инициативни дукха новкъостий хьожабаьб. Цо дика айбаьб Советий балха боарам.

ХІаьта а, алаза далац, кадраш хьахоржача дукха кхоачамбоацараш хилар. ДІадахача шера республике хувцабеннаб юрте Советий исполкомий 15,7 процент председателаши 14 процент секретараши. Къаьстта дукха хувцалу лохерча звенной кадраш Сунженски, Грозненски, Надтеречни районашка. Из иштта хул массанахьа доагтІача тайпара советски болхлой шоай декхарах ка йоалаши политически сакхетам болаши хилар денна тохкаш доацандаь, гІалдилача гІулакха тІахьожам лоаттабелга лерттІа вІаштІехь ца доаккхандаь.

Цар балха тІахьожам лоаттабарца цхьана эшаш дола практически новкъостал де а доагІа царна. ДикагІа вІаштІехьбаккха беза городской районийн Советий исполкомашка вІашагІъехкача советски активна школай болх, цига советски болхлошта каст-кастагІа е еза семинараш, «депутатий деноши» чакхдаха деза.

Кадрашка дешийтара, дикагІйола опыт шерра йоаржаяра хадданза йоакхо еш хуле советски болхлой аьттув баргба хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашде, къахьегамхой депутатий Советий болх кхы а дикагІа хьабе.

В. БАЛЯСНИКОВ,
НГІАССР Лакхехьарча Совета Президиума организационни отдела заведующи.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 30 ШУ ДИЗАРГА

ТІема ветеран

Хих ведараш юзаш йола зІамигача дегІара, хаь йоккха йоаца кхалсаг. Цхьан хІамо цун сатем бохабаьлга, ведараш хьалъюзаш йоаккха ха цунна дукха хетилга ховргдолаш да цо детта кулгаш. Моаршал а хаьтта, массаза иштта ведарашка хий кхухьан бу оаш болх аьнна аз тамаш йийча жоп дьла Клара Алексеевнай кхелехьа, цунца боахкача новкъосташа аьлар: «Еррига производственни процессашта механизаци яь бар тха болх-м, аваь хинна доахк тхо. ХІанз болх сеца цхьа сахьат а ца даккхийтар дукхьа тхога а шийга а ер ведараш урагІа тІайоахийт-кх Клара Алексеевнас. Даьра я сатем боацаш саг».

Инза ведараш кхахьа атта деце а вІалла эгІазло яцар цу дешашца. Духхьал шоай новкъост хоастае тоам ца хеташ цох, цун деналах, хьинарах доккхал, курал елга дар цар из.

Цхьа юкъ яьннача гІолла, Клара Алексеевна заведующи йола «Маслозавода» производство массаза санна вІаштІехьъяьлча Сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа Іайха дакъа лацарах дувца аьнна аз аьлча децъяьлар Стрижова Клара Алексеевна: «Ай аз фу дувцаргда, со-м боккъонца болча тІем тІа а мича хиннай. Вешта, хьона лой сайна цу хана бІаргадайначох, леладаьчох дувцаргда аз».

Сийлахь - боккха Даьхен тІом болабеннача 1941 шера революционера Артема цІерагІча Ворошиловградски эмалеви заводе болх беш яр ялхайтта шу даьнна йола Клара. Сайрийнарча школе дийша яла а йоаллар. Дукха дар Кларас а цун новкъосташа, из саннача къонача мехкараша а дагакхаьбараш. МассагІа хул уж ялхайтта - барайтта шу даьннараша дага кхоабараш. Де лерхІараш кхоачашхургхиларах шеко йолаш а бацар: хьамсарча Даьхено шерра дийлладар цаона нраза вахарга долха наькъаш, моллагІа харжа йиш яр.

Цхьабакъда цхьан хозача аккан Іуйрийна дага мел кхаьбараш цхьан юкъа тІехьашка даха дезаргдолга хайра.

Тийшача балхах немецко-фашистски гІаьрахоша Советски Даьхенца тІом хьоабаь Іуйре яр из.

ТІом болабеннача хьалхарча деношка военкомате яхар Клара, ше тІем тІа яхийтар дехаш. «Сов зІамига да шо тІем тІа даха, укхаза а корорга шоана лой де хІама», аьнна «ЦІеча жІарге» хьожайир Кларан цунца массехк йоІи.

Шин бетта дружинницай курсашка дешаш хилар Стрижова.

Дийша яьлча сортировочни эвакогоспитале хьожайиф из.

Укхаза хьаккхувлар фронтера боагтІашехьа а човнаш хинна бола советски бІухой.

ТІом болабенна хьалхара юкъ яр. ТІом бе дага хинна йоацача вай Даьхенца, Советски Эскара, деррига советски халкъа эггара халагІа йола ха яр. Іалаьмате дукха бар човнаш хинна фронтера хьаихa вай салтий.

Дин бийсен ца къовсаш бора болх дружинницаша. Човнаш хинна хьауха унахой къаьстта дукха болча цхьайслча хана уж вагонашкара носилкашца Іобоахаш, юха вагонашка тІабоахаш пхьарсаш кІаьддале дІа-юха хьоалургдоацаш тхьовсар. ТІаккха кач шерра оасаш а эхке цар чу носилкай конаш дІа а нийсдеш дІа-юха кхувлар унахой.

ХІаьта а шоаш дер дукха хеташ, карагІдалачох кхоачам беш бацар мехкарий. Духхьал герз бе а делла тІем тІа шоай карах фашисташ бод ца бича Даьхен хьалхашкара шоай декхар дизза кхоачаш ца хулаш санна хетар комсомольцашта. ЧІоагІа безам бар дружинницай фронте кхача.

МассагІа эггара ваха ха йолаш вола, къона салте дІавихьар Іоажало моастагІчун бехкагІа, массагІа висар ког боацаш, кулг доацаш. Цхьабакъда, Клара а цун новкъостий а дог тийша бар советски наха котало йоаккхаргхиларах, моастагІа эшаверггхиларах.

Из тешам совбоаккхар укхаза, госпитале а, советски бІухоша шоашкара гойташ хиннача денало, эздело. Хала чов хиларах, лазаро кІалвитарах советски салте деналах веха моттиг нийсъяланзар Кларайна.

Доккхал дора мехкараща иштта болча Даьхен салтех Къа а хетар. Шоай беррига ниа, хьинар дІалора цар дарба дара, эшшача цІий телар.

Царех дукхабараш дагабоагІа Клара Алексеевнайна. Дукхачар юхь-сибат дукхьала латт.

Къаьстта дагавовгІа цкъа госпитале кхаьча иттех морякдесантникаш. Цу хана сержанта Стрижова Клара Алексеевнас гІулакх деш хинна госпиталь Керчь яхача города гаьна йоацаш Краснодарски края Варениковская яхача станице латтар.

Дукха бІаргадайна йола Клара а цун новкъостий а цецбаьннабар цар деналах. ЧІоагІа хала хьал долаш бар уж берригаш а. ХІаьта а цкъа «ахІ» аьнна хазийтанзар цар шоашкара. Царца вар кога хала чов хинна вола цар командир. Каст-каста царех цхьаццане . «Капитан миштав» аьле хоаттар шоай командирах. ХІаьта командир хала хьал долаш вар.

Цкъа сакхетам чу венача хана шура йийхар цо Кларайгара.

Мичара яхьаргья из!? Дошо маьха ма йий! Акхар госпиталь лаьттача станице дукха ха йоаккхаш немций хиннабар. ХІалакъяьяр цар юрт. Доахах, коа тІарча оалхаварех — цхьаккха хІама диталацар цар.

Бахача нахага хийтта еррига юртара цхьа саг кораваргдоацаш етт фашистех къайлабахьа вІаштІехьдаьнна. Шийга мел хинна ахча денна капитана шура ера Кларас.

Цул тІехьагІа дукха ха ялалехьа тылерча госпитале дІабахийтар моряхаш.

Цигара яьнна Польше, Польски эскаре дІахьожайир Клара Алексеевнай госпиталь. ТІом чакхбаллалца цига хилар Стрижова гІулакх деш. 1946 шера эскаре гІулакх а даь цІаера.

Сийлахь - боккхача Даьхен тІем тІа дакъа лацарах тийнна дукха совгІаташ да Стрижовай: «За оборону Кавказа», «За победу над Германией в Великой Отечественной войне» яха медалаш, Польше гІулакх деча хана денна «Заслуга» яха бронзови жІарг, кхоалагІча степена «Грюнвальд», «Победа и свобода», «Заслуженным на поле Славы» яха медалаш.

ТІом чакхбьннача шерашка Армавирски механико - технологически техникум а яьккха дуккхача шерашка кхачан промышленносте къахьегаш хьайоагІа Стрижова Клара Алексеевна. Къахьегам тІа, тІем тІа санна, ший беррига низ, хьинар дІалу, цо производственни толамаш совдахара, ше болх беш йолча предприяте сий айдара. Дуккхача сийлен грамоташца белгалбаьхаб цун къахьегам, Ленински юбилейни медаль еннай.

Л. АУШЕВА.

ШИЙ СА ДЕХКА...

Берашха кхийна зІамига саг вар Хасаханов Іумар Хатуевич 1941 шера. «Грознефть» объединене автобазе балха а ваха ший хургйола професси караерзвеш, монтера, автоэлектрика говзал Іомаеш вар. Шийне безаш каралаьца болх Іомабе кхевзар нохчий зІамигача сага.

ЦІаьхха тийшача балхах вай хьамсарча Даьхенца тІом хьоабир бІехача уйлашца тІабахкача фашистски гІаьрахоша. Царна чІоагІа эгІазло кхайкаеш Даьхе бахьан моастагІчох шоай са ца кходеш лата кийча вар цаІ санна массавар а. Царех цаІ вар Хасаханов Іумар а.

Шийга кхайкалца Іе сатем а боацаш ше тІем тІа вахийтар дехаш военкомате вахар из. Цун дехар кхоачащдир. ТІема хьалхарча деношке эскаре вахийтар Хасаханов Іумар. Хьалхарча биь бетта Ейски тІемафорда авиационни училище дийша а дийша техникаш, оружейникаш болаш арабаьлар Іумар а цунца дешаш хинна бІаьш бола советски бІухой а. Царех цхьабараш шоллагІча Украински фронта чуйоагІача ахедагІча арме хьожабир. Царна юкъе вар Іумар Хатуевич а. Цига дІакхаьчача хьалхарча деношке а фе, тІах аьнна вола, дегІаца низ бола из хьожаву разведчикалла. 289 разведполка командоване задани елар Іумар юкъе волча 24 разведчика фашистски гІаьрахоех «мотт» боалабе аьнна.

— БІарччача дийнахьа аьттув бола моттиг аувш хилар тхо, — йоах Іумар Хатуевича.

Бийса чІоагІа аьттув болаш ера, бІарга белла пІелг а гургбоацаш яр из, яхаш дувц цо дІахо. 24 разведчик кхаь группана векъавелар, итт-итт разведчик юкъе вола ши группа гІоина йола группаш яр, хІаьта Іумар юкъе вола виъ разведчик моастагІа каравоалаве везарех вар. Акхарна долча новкъостала санна енача Іаьржача бусса моастагІашта хо ца луш нар тІема дакъа латтача тІахьачар виъ разведчик. «Мотт» гІара-тата доацаш каралацара цхьан-шин минута дагабьлар. Массехк метр мара гаьна воаца шоай бІухой дакъа лорадеш дІа-юха ухаш лелар посте латта немецки салте. Кхоссавелча цунна тІакхоачаргволаш гаргабахар. Шоаш оттаьча планагІа цхьанне кертагІа хІама теха сакхетам чура а воаккхаш вокхар бат а къовлаш каралацар фашист. Из вожавара секундаш мара ха эшанзар, яхаш дувц Іумара.

Задани кхоачашъяьлга лархІа дезаш дацар. Керттердар дар фашистски гІаьрахошта хо ца долийташ моастагІа воалавеш шоай полке юхаккхачар. Цунца дувзаденна мичча хана а хьалхашка отта тарлуш яр халонаши кхерами. Из хила а хилар. Сийрда урагІъухийтача ракеташа гучабаьхар уж. КІирдаь дІа-юха детташ герз а долаш, юкъера саг ца къасташ, шоашта енна задани йизза кхоачашъяь разведполка штабе кхаьчар разведчикаш. Есаралла воалаваьча моастагІчо боккхача маьхера сведенеш елар. Цо еннача даннеех тохтохар меттахьа тохаш хІалак дир фашистски бІухой доакъош, пар гераш. Цига иштта дика ка яларах, турпалал, денал гойтарах разведвзвода командиран Іумаран «ЦІеча Седкъа» орденаш, покх шиннена «За отвагу» яха медалаш елар.

Из санна ший са декха хила везаш дукха моттигаш нийсъеннай Хасаханов Іумара. Города тІехьа город, юрта тІехьа юрт хьалоацаш вай бІухой дІахьалхашка болхаш хІалак хулаш латта моастагІа дорхвенна латаш вар. Цхьаккха дича а Днепра дІатІехбалийтацар фашисташа вай бІухой. Цар эскар, герз дола моттигаш хара цига а чІоагІа эшаш хилар моастагІчун «мотт». Хьалха санна разведвзвода командира Ивановна, цхьоалагІча отделене командира Гарисовна, разведвзвода командира гІонча Хасахановна полка командоване елар цз задани.

Кременчуг яхача города гаьна йоацаш уллача Куцеваловка яхача юрта бар моастагІий. Хьалха санна бІарччача дийнахьа шоаш хьулабалара аьттув бола моттигаш бокъонца эийна бийсанна шоашта енна задани кхоачашъе арабеьлар разведчикаш. Цхьаккха, сага ца гуш юрта йистте дагІача цІенна тІакхаьчар ераш кхоккхе а. Духхьал цу цхьан цІенна ха деш посте латташ вар немецки салте. Массаза санна, фу дича бакъахьа да вай аьна, дагабаьлар. Из дІавахьа веза вай, аьлар цхьанне.

— А, сона хетаргахьа цу цІагІара вар фашистски эпсар хила веза, хІана аьлча духхьал цу цхьан цІенна ха де оттавергвацар салте из иштта ца хилча, — аьлар Іумара. — Аз яхар дой посте латта моастагІа ва а вийна цу чура вар вугаргва вай, — аьлар цо. Кхаьрне а из чІоагІдир. Массехк минута ялаледьа посте латтар Іимад на йоалийташ новкъзара ваьккхар пар. Цул тІехьагІа бе доаллаш кийча герз долаш, кога тата доадаь цІагІа чуваьлар разведвзвода командира Іумари шоаш лорабе арахьа шоай новкъост а вита. ТІаювха эпсара форма пенах хьал а элла чІоагІача набарах венна уллар моастагІчун эпсар. ТІера юврагІа Іоккхоссашехьа а гІайба кІала йоаллача тепча тІакховда велар из. Гера тІа а оттадаь кулгаш урагІдахийта аьнна немций меттала еннача команда чакхдалийтанзар цо дийрхІар. Сиха ший форма тІа а ювхийта гІайба кІаларен пенца хьалъиндаи герз хьа я нийца араваькхар моастагІа. Цхьаккха сага ца холуш фашистски гІаьрахошта юкъе гІолла чакхбаьна «мотт» а бахьаш цІакхаьчар кхоккхе а. МоастагІчун техника, герз, бІухой доакъош, чІоагІаленаш йола моттигаш йовзийташ Іалаьмате боккхача маьхера сведенеш елар есаро. Хьалха санна разведвзвода командиран Хасахановнен «ЦІеча Седкъа» орденаши кхоалагІча разведчика «За боевые заслуги» яха медаль елар.

ТІем тІа майра, денал долаш хиннача Іумара деннача цу совгІаташца я «За отвагу» яха медаль а.

— МалагІа котало яккхарах деннад хьона из совгІат, — хетт аз Іумар Хатуевичага.

— Орловско-Куроки дукъа гаьна йоацаш уллача Прохоровка, Богодуховка яхача юрташка фашистски гІаьрахой танкаш го а баь юкъейисар тха полк, — йоах Хасаханова. — ФуннагІа даь а гонна юкъера араяккха еза полка байракх аьнна командоване задани елар тхона, 24 сага.

— Шоаца луш яр бехктокхаме задани я, — аьлар полковника. Массехк секунда уйданга вахача санна лаьттача цо тІатехар, кхоачашъянза яргйоацаш а я, аьнна.

— Тхох дукхагІбараш байна бале а енна задани йизза кхоачашйир оаха, — йоах Іумара. Цига майра, денал долаш турпале латташ го боха а баь чакхдаларахи полка байракх моастагІчунна кара ца яхийтарахи делар тхона пачхьалкхен деза совгІаташ, сона «За отвагу» яха медаль а луш.

Иштта цунна енна хиннай ший цІи тІайола тепча а.

— Кировоградски областерча цхьа юрта латтача фашистски бІухой доакъошкара моастагІа есаралла воалавеш доагІар тхо, — йоах Іумара. — Цу хана дукхьала кхийттар вай эпсар а ийца дІаболха фашистски разведчикаш. — Тхона уж хьалхагІа хобелар. Секундаш мара ха эшанзар герз теха уж боабе. Тхох саг ца лозавеш, цига дика аьттув баьнна моастагІчун «мотт» есаралла вугаш хиина вай бІухой воалавеш цІакхаьчар тхо. Сона санна шоай цІераш тІайола совгІаташ делар соца хиннача новкъосташта а.

Советски Эскаре моастагІчунца тІом беча хана башхадика гІулакхаш карагІдийнна 1945 шера цІакхаьча Іумар Хатуевич сиха балха вахар. 1957 шера денз балха моттига хувцаш ший новкъосташта хьоккхам телаш «Чечингсельстрой» треста автотранспортни конторе къахьегаш ва из. ТІем тІа санна къахьегаме а хьинаре дакъа лоацаш хиларах дукха совгІаташ тийннад цунна.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТІА: І. Хасаханов,
И. ПЛИЕВА сурт.

Іаьсий леладер— Курбахмедова Хамсат

Барттайна коллектив я «Пригородный» совхоза шурий-товарни ферме къахьегар. ДикагІа болча дояркаша Махматхаджиева Лизас, Сираждинова Байсаре, Исаева Аьсета дукха да я шоай группашкарча доахнгара шура йоккхара ах шера планаш кхоачашъяь. ХІаьта Іаьсий леладерашта юкъе массарел дикагІа лоархІаш а йоккха балха опыт йола Курбахмедова Хамсат.

Дукха шераш да цо ферме болх бу. Шин беттагара биъ беттага кхаччалца ха йола Іаьсий да Хамсата кхедераш. Ала деза шийна тІадилла декхар цо дика ка а йоалаш кхоачашделга. ДоагтІача тайпара Іунал деш, хан-ханнахьа кхоабаш деладу хьинар долча кхалсага ший группера Іаьсий. ПланагІа 450 грамм йолча, хІара дийнахьен бийсанен 650 грамм дозад тІакхетийта вІаштІехьдоал цун ше Іунал деча хІера Іаьсана.

Боккха терхам бу Хамсата Іаьсий чудоахка помещени боаррамагІа йІайха, цІена хилийтара, лазарех уж лорадара, Іаьсий кхедеча доккхий толамаш дахарах дукха а Сийлен грамоташ яларца белгалбаьккхаб Курбахмедовай къахьегам. Цхьаккха а дІа ца къастийташ деррига Іаьсий хьалкхеде дош деннад цо.

Р. ЛЕОНОВ.

СУРТА ТІА: «Пригородный» совхоза дикагІа йола Іаьсий леладер Х. Курбахмедова.

Н. Литовченко сурт.

КХЕРИЙЦЕИ БРОНЗАЦЕИ СИЙ МАЛХА ЛАТТАРГДАРАШ

Со болх беш вола «Народна культура» яхача газета редакци маршала Бирюзова цІерагІча софийски бульвара тІа, маршала Толбухина цІерагІа йола бульвар а хинна дІайодаш йолча Волгоградски проспектах из дІаккхетача я. Болгарски городий дуккхача майдашен улицашен цІи хеза болча советски маршалийн Сийлахь-боккхача Даьхен тІема кхыча турпалийн цІераш лелаю. Иштта майдаштен улицаштен цІераш тахкарца бицлац уж 30 шу хьалха фашистски Іазапах Советски Эскаро мукъадаьккхача халкъа.

Халкъа-турпалан цун эскаран карагІдаьнна сийлахь-доккха хІамаш болгарски лаьтта тІа белгалдаьд кхерацен бронзацен. Цхьабакъда уж памятникаш дувца волавалале са бе зам бар Болгаре историцара цхьа лоархІаме хІама дагадоха.

Дуная берда йисте Свиштово яхача моттиге цхьа монумент латт, цу тІа укх тайпара йоазув даьд: «1877 шера 15-гІча июне Дуная тІехбовлача хана тІем тІа байнача эрсий бІухошта». Халкъо чІоагІа сий ду ший даьхе туркий Іазапах мукъаяккхар бахьан байнарий. Уж тайпа памятникаш дукха да Болгаре — кашамаш тІа дегІача эггара зІамагІа дарашкара деиз Шипка тІа сгІача йоккхача обелискага кхаччалца.

Кхыметтел эггара къизагІа дола фашистски Іаьдал латтача хана а зизаш ухкар цунна кІала: 3-гІча марта, оттомански Іазапах Болгари мукъаяьккхача дийнахьен 7 ноябре, Октябра аргІанара шу дездеча ханен.

ДагайоагІа Пловдив, из мукъаяьккхарий боарз. ВІашъюкхе дагІа укхаза эрсийн советскин бІухошта дегІа памятникаш. Цкъа, тхоца хинна йоІ-гид цу исторически моттигах лаьца дийца яьнначул тІехьагІа, кхыча мехкара баьккхача туристех цхьанне аьлар: «Аз кхетаду, щун мехка эрсий бІухошта сел дукха памятникаш хІана дегІад, дукха нахи рузкъен доадеш шун кортамукъале яьккхай пар. Цхьабакъда аз кхетадац, еррига Болгаре гІолла советски бІухошта сел дукха памятникаш хІана дегІад. Хетаду, 1944 шера Болгари мукъаяккхар дукъа миллионаш бола советски бІухой байнаб аьнна. ХІаьта шун доазон тІа вІалла хила а мича хиннаб тІом».

ТІаккха гида жоп делар: «Шеко яц, миллионаш бовраx-м! Сталинградера тха доазон тІа кхаччалца ЦІе Эскар никъ беш чакхдалале».

1944 шера август бутт бовш болгарски халкъа сийлахь - воккхача воІа Георгий Димитрова маршалга Георгий Жуковга аьлар. — «Йоккхий топаши пулеметаши етташ а доацаш, тха къаьнача славянски Іаьдалагіа тухи сискали тІаяхьаш духьалбоагІаргба советски бІухошта». Иштта хила а хилар: «караула» дІаэттар болгарски пограничникаш, танкаш тІа зизаш хьатІакхувсар, йоккхача топий татай метта массанахьара «ура» хьакозар. Иштта духьалбьхкар тханцига вошал леладерашта.

Цкъа мара ювлаш хилазар йоккхий топаш: 1944 шера 26 сентябре Болгаре доазон тІа кхача гІерташ хиина гитлеровцаш юхатехар советски бІуна доакъоша.

Городашкей юрташкей, форда е хишта йистте дагІа човнех байнача советски бІухошта дегІа памятникаш. Югославен, Венгрен хиннача тІемашка човнаш яь советски бІухой Болгаре госпиталашка хьабоалабора санитарни эшелонаша. Лораша шоашта могар дешше а, човнаш яьча турпалашна болгарски халкъ Іимераза хиина доллаше а дуккхабараш човнех байра. Советски бІухошта дегІа памятникаш керттерча даькъе нах дукхагІа лелача. Сийлахь-йоккха котало царна хІара дийнахь дага ухаргйолаш города центрашка да. Хьалхара памятник город Добриче — советски тІема доакъоша мукъаяьккхача хьалхарча болгарски городе дегІар. 3-гІча Украински фронта командующи хиина маршал Ф. И. Толбухин венначул тІехьагІа цун цІи тиллар города, 1946 шера советски бІухошта памятник оттадир укхаза. Цу шера егІар Советски Эскара Дунай тІа уллача Силистра яхача городе егІа монумент а. Болгарски доазув хоалдалачул тІехьагІа цун улицашка гІолла чакхъяьлар советски танкаш. ХІанз пьедестала тІа латтача номер 313 йола «Т-34» марках йолча машино керда доаккх шоай кортамукъале яьккхараш болгарски халкъа дог тохадолийташ дала вІашагІкхетар.

Софие центре Витоши яхача лоам кІала уллача хозача беша 34 метр лакха йола монумент латт. 1954 шера 8-гІа сентябре тхопа духхьашха бІаргабайра скульптораша Васка Эмануиловаси Мара Георгиеваси баь цз болх: лакха сигаленгахьа автомат хьал а айнь машари кортамукъален кхайкеш латт советски бІухо, цунна юхе — болгарски болхлой бер мара доалла кхалсаг - ахархой. Пьедестала тІарча барельефаша дувц дегаш гІоздаьнна Советски Эскара дукъала бахахарах, Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революцех, Сийлахь-боккхача Даьхен тІемах, тІемахошта тІема гІирс а кхача а доаттабеш советски наха тІагІертта къахьегарах. ЦІейш дездеча деношка памятникашта юххе зизаш дохк, ек тІема оркестр, байнарий сийдеш латт сийлен караул.

Со дог тийша ва йоккхалга диллача Болгаре шоллагІа йолча городе Пловдиве советски бІухошта дегІа памятник дукккхабараш - суртaшта тІахьежача довзаргхиларах.

Малх хьежача дийнахь 30—40 километр гаьнна гуш я кортамукъале яьккхарий Боарза тІа латта советски бІухочун фигура. Болгараша хьоасташ Алеша оал цунах. КІезига илеш дехадац Алешах. Скульптура прообраз ва советски бІухо — кортамукъале яьккхар.

Русе Советски Эскара монумент хьаккхелларах мехка эггара дезагІа дола совгІат — Димитровски премя еннай авторски коллектива. Иштта Іаламате хоза хьаккхелла да Старой-Загоре, Сливене, Бургасе, Варне, Шумене, Плевене, Куле латта памятникаш. ЦІей дездеча деношка хинна ца Іеш, бІарччача шера зизаш дада памятникашта юхье. ХьалхагІа хьалха тІадоала зизаш, тІаккха тюльпанаш, сирень, гвоздикаш, розаш...

Цхьабакъда эггара лоархІаменгІа дар — наха уж бин ца балар. ЗІамига волча хана деиз деш дола сий валлалца кхетам чура дІадалац. Шоай вешийна — болгарски халкъа кортамукъале ялара дукъа шоай вахар дІаденнача вежараш - кортамукъале яьккхараш оалаш дола баркал да из.

Александр АБАДЖИЕВ,
болгарски журналист.
(АПН).

София.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

МИЛЛИОНАХ ДИЪ ИСТОРИ

Геттара Ӏуйре я фешенебельни Елисейски аренашка ши гӀа мара гаьнш йоапаче Шайо яхача парижски улица тӀа Парижа эгтара юкъера юкъ кварталаш эгтара езагӀеи цунга хьежжа цига баха нах бӀаьдегӀей бола район. Кхычахьарчарел тӀехьагӀа гӀоатт Шайо бахана хьал: цига бахача нахах заводе ваха везаш саг вале тамаш я. Иштта хӀанз а, аптека хьалхашка доаллеча сахьата тӀа бархӀалгӀчох ах даьннача хана, улица набарах йоалл. Кхы а иштта яьссача шин кварталах тӀехваьлча, цӀаьхха тӀаотталу хьо Шайон Бизен ши улица вӀашагӀкхеттача, фаьнга дагӀача цӀенна юхе латтача кхаь миссел йӀаьхача очарда. Ха яха боккхий нах а латт балха ювхаю сийна, бесазьяьнна комбинезонаш а ювхаш. Геттара къона болхлой а ба спортивничар тайпара курткаш а ювхаш.

Цхьа ах сахьат даьннана гӀолла дуккха тӀагӀулбеннача наха эррига тротуар дӀалоаш. «Нах балха увттабу къамаш агентство» аьнна тӀагӀолла даь йоазув а долаш йолча подъезде тӀакхоачалургволаш дац гӀулакх. Нийсса ийс сахьат даьлча агентства цӀӀараш хьаеллалу, наьха низ бола тоатол чухьед вестибюле, ужжал бола чубаха безам бараш кхы а юхе бус араха. Шайо. ДӀачубаьннараш регистраци еча истола тӀайодача очарде дӀаовтт — кхы вӀалла хӀама деце а... дӀахо хьежа бокъо яккхар духьа шоаш баьхкалга дӀахайта.

— Тайпан цӀи... цӀи... ха..., професси... Балха воаца мел ха я? Цунна тӀехьаоваp!..

Цу хьалхарча этапах чакхваьннар лоаллахарча йоккхача зале дӀачувода. «Хьежаш вагӀа» зал я из, шоашка кхайкарга, хаттарга, хьежаш багӀа цу чу нах, болх бала а мег. ӀӀштача хьал тӀа а болаш багӀаш сахьаташ довх цар, агентство дӀакъовллалца багӀа.

Нагахьа саг ваш къамаьл деш, вӀаши дагавоалаш. Вешта дага вала фуд цигача? ХӀаранена хьалххагӀе а хов ший лоалахочох керттердар—уж укхаза мел бараш хьабе болх боацаш ба. Нах балха ухийтача агентстве баьхкараша дог ца доагӀаш къамаьлаш ду журналистаща а. Садуаш. ЙӀаьххача хана хьежаш вагӀачара хьал цхьаккха дича а интервью яла дог доагӀаргдолаш дац. ХӀаьта а, къамеьл дой хьежача хӀама мичад! Юккера а къамаьлаш дӀадоладелар. Цхьабакъда ший тайпан цӀи яккха безам болаш цхьаккха а вацар. Мегаргда из а, шоай хьашдале цӀераш мара а ма хьахийта.

Жан-Клод, 58 шу, прораб, балха стаж — шовзткъе шиъ шу. 20-ча парижски района йистте гӀирсаш хьаллеча болх беш хиннав. Фирма къийсайнай, массана а балхара араккессав. Цул тӀехьагӀа Парижа прегородие мара балха воховаланвар. Балха дӀахкхачара шин сахьата ваха везар, эррига городах чакх а ваьнна. Кхо бутт баьннача гӀолла цхьабараш дӀабаьхар. Эгтара хьалха дӀаваьхкар из вар, Жан-Клод: гӀишлоне эгтара къьнагӀа из кораваьв.

— ДӀахо цхьанна хӀаманга даха дог долаш вац со, — дог доацаш йол къаьна прораб — Бокъонца уйла тӀа а йохийташ деш аз газеташ, хов сона, къий далларгеи балхара нах дӀабахаргеи диллача гӀишлошъю тхоай дакъа эгтара хьалхарча моттиге латтилга. Кхы говзал Ӏомве хӀанз тӀехьа да. Цудухьа хӀанз укхаза, агентстве, ухаш со мел ах шу даьннад. ФунагӀа а сайга аьйнар де раьза ва со...

— Со а ва фуннагӀа де раьза, — йоах цуи лоалахочо 32 шу даьннача Ив. Ив. Из экономически юридически Ӏилмай кандидат, парижски университет йистеяьккха ва.

— Цхьабакъда е юристаш а, е экономисташ а хоатташ моттиг-м яц, — йоах цо дӀахо. — Сай вахарах 12 шу аз дӀаденна са дипломаш цхьаннена а эшаш яц. ХӀара денна воагӀа со укхаза. Сесаг а я са болх лехаш лелаш... цхьаккха хӀама вӀаштӀехьдаргдий, нагахьа санна эррига дезала бюджет хьабе болх ца хиларах телача шин пособех латташ хилча? ХӀаьта тхо-м, сон са сесаги, лакхера образовани а йолаш, къона унахцӀена ши саг ма вий!

Ив, бехк ма баккхалаш а аьле, дӀавода. Аз долла хӀама кхетаду — цхьайтта сахьат даьннад. хӀаьта из фу яхилга ла аьлча, из да, улицал дехьаваьннача ягӀача газетии киоске дохка денад хьалха арадаьнна балха хьежабеча объявленей отдел тӀайола «Франс-Суар» яха газет яхилга. ХӀанзалца хьа цхьаккха моттиг кораьяш е «Фигаро» тӀара а, е «Франс-Суара» тӀара а. Бакъда, цун хьалха хиннача коллегех цхьанне аьттув баьннаб — газета тӀара объявлени а кораь из балха вахав официанталла. Са кердача хьаша а аьттув болаш хила мег таханара ди?

КхоалагӀа интервью. Дениза, 25 шу, секретарь-машинистка. Балха стаж — бархӀ шу. Цхьаь яха бера нана. КӀира хьалхагӀа рекламни бюрос ший гӀулакхера нах кхоалагӀа дакъа балхара дӀабаьхаб, цара юкъе Дениза а хиннай. Е цӀагӀарчарна а, е доттагӀашта а — из хӀанз а цхьанена а ховш яц. Укхаза, агентстве духьашха хӀаязьелар Дениза пособи ийде. Эхь-м хет, хӀаьта а фу дергда? Вала ма везий! Нах балха ухийта инспектор волча а хиннай из хӀанзле е. БалхагӀа хьежаш болча, квалифицированни секретарий - машинисткай спискана юкъейихьай из 318 номер а йолаш.

— Мел эхь дале а, дӀаалланза даргдац мотт сона цӀагӀа, се хӀанз денз дӀа хьабе болх боацаш хилар, — доккха са доах Денизас.

— ХӀаьта со-м Ӏемавар — къамаьла юкъеэккх ткъо шу даьнна, хьабе болх боацаш вола Тео, кинооператора помощник. Тхо шиъ вар, помощникаш, цхьабакъда шефа аьлар, хӀанз хала ха а я, цаӀ а тоъаргва. Цул тӀехьагӀа вахтералла, бензоколонке заправщикалла болх бир аз, кхыметтел Монмартрерча бийсанарча кабаре «Вышибала» а хиннав со. Эккха сиха вир-кх — со къона ва. ХӀаьта укхаза, агентстве, сол къонагӀа бараш а латташ хиннаб учете. ЦӀи мара мичай уккан-м «нах балха ухийта агентство» яхаш. ХӀаьта ма-дарра аьлча, духхьал хьабе болх боацарий учет лелаеш мара яц...

Сайрийна нийсса ялх сахьат даьлча Шайо улица тӀара агентство йоассалу, нах хьежаш багӀача залера гӀандаш бийсанарча массехк сахьата мукъалоал Ӏуйрийна юха а шоай массаза а ухаш болча сабаречари - гӀайгӀанерчари аргӀанара пацри тӀаэцар духьа.

Укх тӀеххьарча шерашка эррига Франце дукха яхкьай цу тайпана агентствaш. Мехкара хьабе болх боацараш, профсоюзий даьцеерӀа, хӀанзле а цхьан миллионал тӀехбаьннаб. Къахьача историй миллион я из, царех диъ хӀанзза шоана дӀадайза даьннад.

Е. БАБЕНКО,
ТАСС корреспондент.
Париж.

КХЕТАМА БАЛХА КЛУБ

«Белоруссе партийни организаце идеологически кадраш хьахаржареи царна кхетам балареи балхах» болча КПСС Центральни Комитета соцамо дӀадехараш кхоачашдара хоадамболлаш политико - массови болх бу Грознерча № 15 йолча школа агитационно-массови балха клуба.

1974 шера октябрь бетта вӀашагӀъеллай бахархошта юкъе кхетама болх дӀабахьара йола Ленински районера ийс партийни организаци чуйоагӀа из клуб. Парте тешшаме чакхйоаха ленински къамий политика наха ше ма-ярра дӀайовзийтара, халкъий барт чӀоагӀбара, дӀаяхача заман тӀехьадисача гӀулакхашца къовсам лоаттабара тӀаберзабаь ба клуба болх.

Иштта из клуб болх бе йолаелча денз агитаторашеи политинформаторашеи шоашта тӀачӀоагӀъяьча кварталашка бахача наха юкъе йийшай тайп-тайпарча темаех йола лекцеш.

Бахача наха юкъе дӀахьош бола интернациональни атеистически болх кхы а дикагӀа тоабар, ший керттера декхар лоархӀ клубо. Духхьал лекцеш, беседаш яь Ӏац укхаза. Клубе каст-каста чакхйоах хаттарийи жоппийи сайренаш. Иштта балха формаш эргйоахаш шоай низи хьинари ца кходеш парте бакъдола дош наьха дегашка дужийташ хьабоагӀа цу клуба агитатораши политинформатораши. Ленински районе дикагӀчарех цаӀ лоархӀаш я вай ювца агитационно-массови балха клуб. Къаьстта дика наха юкъе кхетама болх делабеш ба хьехархой Саркисян Тамара Григорьевна, Жердева Ольга Иосифовна, Семынина Валентина Никитична, Грузинева Евдокия Григорьевна, иштта кхыбараш. ХьалхагӀе а дика кийчо ю цар беседашта, моттигерча вахарца дувзаш дувцар. ХӀаьта хӀанз цар наха дӀабовзийт 1941—1945 шерашкарча Сийлахь - боккхача Дай-мехка тӀем тӀа советски халкъо Котало яьккха 30 шу дизара хьакъехьара КПСС Центральни Комитета соцам.

Укх шера клуба болхлоша чакхъяьхай наха юкъе укх темаех лаьца беседаш: «Москва бахьан лаьтта тӀом», «Сталинград», «Ленинград», «Кавказ» турпала лораяр». Цул совгӀа Сийлахь - боккхача Дай-мехка тӀемеи къахьегамеи ветеранаш вӀашагӀкхийтта сайре хиннай клубе. Цига гулбеннарашта дийцар тӀем тӀа советски наха гойтача турпалерча гӀулакхех. Цул тӀехьагӀа гулбеннарашта школа дешархой художественни самодеятельноста концерт оттадир.

Укхаза ала деза «Агитационно - массови балха клуба» заведующи Аршинов Владимир Петрович ше а Сийлахь-боккхача Дай-мехка тӀема ветеран волга. Из хиннав разведке гӀулакх деш. Шиъ ЦӀеча Седкъа орденаши дуккха медалаши еннай цунна.

ЧӀоагӀа теркам тӀабохийт Владимир Петровича агитационни - массови болх кхы а дикагӀа клубо дӀабахьара. Хоза кийчъяь я клуб. Цига да агитатораштa, политинформаторашта эшаш мел дар.

О. ШАДИЕВ.

ФЕ ХИЛА

Цхьаццаболча водителаша шоашта тӀера бехкткхам кхетабеш ца хилар, хӀаман сагота ца хилар бахьан долаш хул республика наькъашка дукхагӀйола авареш.

Къаьстта из кхоачамбоацар дукха доал шоай доалахьара автомобилаш йолча водителех. Шоашта дагадеххача тайпара лелае йиш йола оатхал хет цу тайпарча водителашта автомобилах.

Из иштта дац. Автомобиль сага вахара кхераме я. Цудухьа цӀенхаштта хила деза цунцара гӀулакх.

Массехк ди хьалха ткъо шу даьнна волча А. Мизаева Карл Маркса улицагӀа гӀолла воагӀаш наькъа бокъонаш толха а яь кхыча машинал хьалха вала венна авари йир. Цу аварех кхо саг лозавир.

Цу гӀулакхага хьежача гучадаьлар Мизаев водительски бокъонаш йоацаш а, машина лалла ца ховш а хилар. Цул совгӀа из тӀавагӀар ший машина хиннаяц. Цох, водительски бокъонаш йоацача сагах из тийша йитар Т. Хашагульгов хиннав. Иштта, ший бехкагӀа ший автомобиль а йохаяйтай цу машина дас, нах а лозабайтаб.

9 марта Заветы Ильича яхача улица тӀа авари йир «Старогрознефть» транспортни контора шофера Н. Аришина.

Шофер-профессионал ший доалахьарча автомобила тӀа хайнав дикка менна волаш. Цу гӀулакха духьале яьяц производственно-товарни контора лаборантка йолча цун сесага И. Аришинас а, царца хиннача кхычар а.

Маларах хьаккхета а хала дар цу наха. Ши саг а лозавеш авари яьчул тӀехьагӀа медвытрезвителе хьабоалабаь бийса яьккхар цар.

ДӀадахача кӀирагӀа Нохч-ГӀалгӀайчен наькъашка 47 авари яьй, 1 саг вийнав, 24 лозаваьв.

А. ЧЕБУШЕВ.

КЕРДАЧОА — ШЕРРА НИКЪ

Керда коммунистически хьисапе гӀулакхаш долча вай мехка советски Ӏаьдал латтача шерашка хьахинна деррига халкъа цӀейш, прогрессивни обрядаши традицеши шерра юкъедоагӀаш латт вай вахаре.

Надтеречни района культпросветучреждений балха юкъе кхийнараштa паспорташ, комсомольски билеташ, керда даьча берашта свидетельство торжественно дӀателилга, саг маьре яхари йоалаяри торжественни хьале деза дар дика коммунистически традицеш а хинна дӀаэттад.

Иштта дӀадахача 1974 шера КПСС райкома женотдела, комсомола райкома, паспортни стола, юртарча Совета болхлошца районе бер дар торжественни хьале дездеш 22 свидетельство дӀаденнад, керда дезал хьахилара — шийтта, Советски Эскаре гӀулакх де болха кагий нах наькъабахара —бархӀ, «Кхаь ноахала» вӀашагӀкхетара — йиъ, иштта кхыйола тайп-тайпара сайренаш чакхъяьхай.

Района къахьегамхошта дукхача хана дицлургдоацаш дика кийчдаьдар Бена-Юрта саг йоалаяь къона дезал вӀашагӀкхетара цӀей.

Хоза кийчъяьяр юрта центральни улица. Юрта Совета хьалхашка соц автобус. Къонабараштa зизашца духьалбаьхкар новкъостий, доттагӀий. Умалатова Фатимаи Дакаев Ильяси шоашта дика бовзаш бале а кердача нускалгеи марагеи хьажа довш дукха нах бар. Уж шаккхе а бахаш а болх беш а цу юрта ба. Фатима — Бена-Юртарча юкъерча школа юххьанцарча классашкара хьехархо, ЧИГУ заочница я, хӀаьта Ильяс — фельдшерски медицински пункта заведующи ва.

ХьатӀаотт эгтара торжественни йола минут.

Къоначa марои сесагои бокъонца шоайла дага а баьнна мари сесаги хила лаьрхӀа хилар дӀахайтача юртарча Совета председателa М. Мустригова уж мари сесаги хиларах дола свидетельство дӀалу. Массе оагӀорахьа хьахьоз уж даькъала беш доаха довцаш, царна зизаш лу.

Къоначa дезала довца боахкх «Озерный» совхоза партбюро секретара Курбанова, ВЛКСМ райкома секретара Г. Поликос, иштта кхычар.

Советски Эскаре гӀулакх де водилга боккхача лоархӀаме да хӀара зӀамигача сага вахаре. Цудухьа уж тайпа моттигаш хулача хана культучреждений болхлоша кийчъеши хозъеши болх бу района культура ЦӀеношка, клубашка.

Иштта цу тайпара хоза сайре чакхъяьлар Бена-Юртарча культура ЦӀагӀа (директор М. Хамидов).

Дуккхача наха хьалйизаяр зал. Цига баьхкабар тӀемеи къахьегамеи ветеранаш, хургболча бӀухой даьй-ноаной, доттагӀий, новкъостий.

Диъ ца луш дуккхача хана дагалаттаргда дукха ха йоацаш чакхдаьнна хинна кхаь ноахала вӀашагӀкхетар а. Цига баьхкабар Сийлахь-боаккхача Дай-мехка тӀема ветеранаш — КПСС райкома хьалхара секретарь Лопатин Петр Дмитриевич, Мамахаев Ӏальви Аюбович, Ахмадов Мумад Ахмадович, Брестски крепость лораяьр Закриев Саид Закриевич, запасе бола бӀухой, эскаре гӀулакх де кийчлураш, общественни организацей кулгалхой.

Дукха дийцар ветеранаша тӀема бирсача денох, новкъостех. — Къаьстта хала дар къопабараштa, аьлар тӀема доакъашхочо А. А. Мамакаева, —хӀанз къахьегаме санна уж хьалха бар тӀем тӀа а.

ДӀахо цо дийцар ше тӀом беш чакхваьннача моттигех. Йицъеннай нах бахаш хиннача зӀамигача моттигий цӀераш. ЦӀи йоацараш аьнна дӀаяхийтай цар цӀераш хӀанз. Бакъда йицлургйоацаш дег чу я уж.

Кхаь ноахала вӀашагӀкхетар-сайре чакхйоалаш Советски Эскаре шоай гӀулакх кхоачашдеш болча бӀухошка - мехкахошка дӀахьийта письмо тӀайийр гулбеннараша.

Цу тайпара мероприятеш каст-каста чакхйоах районе. Керттердар да уж наха шоаш хьаллоацаш хилар.

М. ТАРАМОВА,
Надтеречни района культура отдела инспектор.

Бахача наха сий деш я Сунженски района Орджоникидзевски станица центре улла № 6 йолча продовольственни тика коллектив. Цунна кулгалдеш я Татнева Соня.

Шерра-шера кхоачашдю цу барттайнача коллективо товарооборота плани социалистически декхараш. Диъ шу да цу тика коммунистически къахьегама бригада яха сийлола цӀи лелаю. ХӀаьта иштта царга я карара кара тела цӀе вымпел а.

Шоай декхараш тешшаме кхоачашдарца, болх дика бовзарца йийдархоша а коллективо а сийдеш ба продавецаш Хамхоева Дутурхан, Борова Роза, иштта кхыбараш.

СУРТА ТӀА: коммунистически къахьегама ударникаш продавецаш Р. Борован Д. Хамхоеван.

А. АХМАДОВА сурт.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

Токиора синтетически газонаш

Советски Союзе хиннача японцаша гӀад а бахе дувц советски городаш хоза тоаяь хиларах, цар баьццарча дувхарах.

Дукха ха йоацаш «Асахи» яхача газета тӀара аз йийшача статьяй авторо дувц Киевх, Алма-Атах, Фрунзех лаьца. Из цецваьккхав Киев тӀауллача эррига моттигах 60 процент баьццара зона хиларо, хӀаьта Фрунзе вахача хӀара сага гаьнаш яцӀача моттигий 100 квадратни метр кхоач. Цунна хетачох, эррига город хьуна юкъе йоаллаш санна я, хӀаьта городе бахача наха массаза а керда фо да.

Японцаша уж хӀамаш иштта чӀоагӀа теркал хӀана ду кхетаде хала дац цар столицага — Токиога хьежача. Цу Ӏалаьмате йоккхача городе 11 миллион совгӀа, вешта аьлча мехка бахача беррига нахах 10 процент гаргга нах бах. Цхьан квадратни километра тӀа 15 эзар совгӀа саг вах. Цхьабакъда Токио вахача хӀара сага баьццарча зонах цхьа квадратни метр а кхачац. Цу тӀа а гаьнаш тӀаягӀа дукхагӀйола моттигаш частни доалахьа а гольф яха ловзараш деча моттигашка а я. Городе бахача дукхагӀболча нахага, цӀаккха а яхар мо, уж дӀакхоачаш яц. Цхьаккха га ца ягӀаш бӀарча кварталаш я Токио. Наг-нагахьа мара бӀаргагац маьлхарьяха, готталол бӀехача фонон йокъаеш латта гаьнилгаш. Кхыметтел зӀамига а баьццара участок шоашта Ӏалашъе йиш йоацаш я дуккха школаш.

Фу дола из? Ӏалам чӀоагӀа дукхадезаш, цун хозала мах беш нах ма бий японцаш. Токио цар кулгаща хьаьй Синдзюку, Сибуйя, Уэно, Сиба яхача районашкара тамашийна хоза Ӏалама паркаш, шоашта ниисса кхы йоаца хоза бешаш.

Зиза цхьан кӀорапаца безам буаш сахьаташ доахаргда японца, цунах чӀоагӀа эстетически салоӀам а хулаш. Цхьабакъда, хьагучох, Ӏаламцарча кӀоаргача безамга массаза а аьттув боалаш къувсалац предпринимателаш юха ца къовлалуш пайдашта тӀехьабовларца. Городерча лаьттан хӀара метр — чӀоагӀа къувсаш йола объект, хӀаьта бизнесо ший гӀулакх деча моттиге дала оарц доацаш дус Ӏалам.

Токио массе оагӀорахьа сихха дӀа-хьа яржаш латт, йоккха хул — урагӀа хьал а кӀалхьагӀа Ӏочу а. Лаьтта кӀал бӀарчча городаш хьахиннай Гиндзы, Синдзюку, токийски машиннаькъа вокзала районашка. Цхьаккха тайпа план йоацаш, кегаденца хьалду гӀирсаш. Фирмай, компаней, гостиницай керда зданеш дика, хоза, йоккхий паргӀатонаш чуйолаш хьалйой а дуккхача хьале е га а, е зиза я дӀадогӀа моттиг ца юсаш, селлара кхаьта я.

Токийцаша Ӏалам шоашта совдукхадезаш хиларах тамашийна хӀамаш дагалувц, мина-бешамилгашца хозду цар цӀеной, баьццара чӀегилгаш хьаю балконаш тӀа а кхыметтел цӀеной тховнаш тӀа а. ХӀаьта цхьайолча торгови централашка ниисслу бай дагабохийташ йола синтетически материал тӀаоттаяь тротуараш. Японций Ӏаламца безам хиларах пайда а эцаш, хьатӀаухараш дукхагӀа тӀаоза дагахьа предпринимателаша газоний куц увттаду тротуарий.

Аьшкабетонни Ӏалаьматаш баьццарча гӀайрелгашта тӀаоттадаларо сахьувзаду столице бахача наьха. Оарц доах токийски муниципалитето. Цхьабакъда Ӏаьдалий хӀама де низ кхачац. Баьццара зона шеръяра частни доал дарашкара лаьтта ийдаиза ца йоалаш я муниципалитет. Боарам боацаш доккхийча лаьттан маьхашкен муниципальни бюджета мискалген диллача — из хӀама хулча дац.

А. МАЧЕХИН,
АПН соб. корр.
Токио.

Африкански континента къулбехьенерча къаман - кортамукъален боламо довхача толамаша, Къулбехьен - Африкански Республике бахача босболча наьха къовсамо Преторе режимага герзах дукхагӀа ахча дохкийт. «Ранд дейли мейл» яхача газета даннеех 1975—1976-ча финансови шера тӀема гӀулакхашка дӀадодар 16 процент лакх а лургда ЮАР исторе рекордни йолча цифрага — 1. 160 миллион долларга дӀа а кхоачаргда.

СУРТА ТӀА: расистий тӀема кийчо.

Камера Пресс — ТАСС.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

ЛОРАДЕ ДОГ

Долла хӀама холу вай дега: дикахетар хилча а, кхерам тӀаэттача а, лазар хилча а. Из цкъа матара дола, цкъаза Ӏувд, цкъа Ӏодож, цкъаза детталу. Тамаш йий тӀаккха, хаоттам, наха юкъе лела гӀулакхаш, цӀагӀара вӀаштӀехьдоаца массе тайпара хӀамаш, балха тӀара халахетараш, дуккха кхыдараш цунна Ӏаткъаш хилар? Ший аргӀанна дегах тийша да дукха хӀамаш: балха хьинар, самукъадалар, тайп-тайпарча лазарашта духьала оттавалар, ха йӀаьха хилар, тӀаккха, юххера а, вай ираз.

Ший дог мишта лорадергда ха деза хӀара сага. Цу хьакъехьа хургда вай деш дола къамаьл. ХьалхагӀа дувцаргда вай дега-пхьанашта массанена а цхьатарра Ӏаткъача хӀамаех. Из да гӀаьле увзари корта бохо маларaш мелари. Кхыметтел мехкараштa юкъе а, халахете а, тахан мода а хинна дӀадоладеннача гӀаьле увзаро массехк тайпара лазараш хьоаду, дегага болх хала байт. Садоахача наькъашка гӀир чу а йиже, иштта долалу хронически бронхит. Шелал кхийтача, кхы тӀа чӀоагӀ а дале, бронхит астмага доалаш а хул. Бухсоцаш дега тӀабода Ӏоткъам: дега аьтта оагӀон къовсам лоаттабе безаш хул пеххкий пхьанашкарча лакхача давленеца а пехкашта хьачуоза фо ца тоъарца а. Цул совгӀа, гӀиро готту цӀий лела, къаьстта а дега цӀий тела пхьанаш. Нагахьа санна саг вешта а цамогаш вале — гипертонически, атеросклероз яхача лазарех, — гӀир кер чу хиларо кхы а дукхагӀа халча оттабу дега-пхьаьний болх. Цул совгӀа гӀаьлено новкъостал ду зуламе дестамаш (белггала аьлча пехкашка рак) хьахилара, лохерча маьженашкара пхьанаш геттара гот а деш, цкъаза цӀий чакхдала а йиш йоацаш, моллагӀа цхьа моттиг йокъаеш дола эндартериит дегӀадара.

Из долла хӀама гӀаьле увзарашта ховш дий-хьогӀ? Дика хов! Цхьабакъда, мелла тамаш йолаш хете а, шоаш раьза а болаш йохаю цар шоай унахцӀено. Сендухьа? Зуламе кӀур чутохарца хетаргахьа хула салоӀам бахьан долаш. ХӀаьта мелал дӀа а яьккха, низ уравттабеш уж хилча, дуккха кхераме, цу даькъе дега-пхьанашта хула а, лазараш царна юхе доагӀаргдацар.

Корта бохоча маларех доала зулам ма-дарра дувца эше а тамаш я. ХӀанз хӀаранена хов, йинь хӀама дегӀах латара наькъаш цар мел чӀоагӀа кегаду, белггала аьлча варстарга диллача, атеросклероз, гипертонически лазараш, миашкарен дега шийна чурен юхамаччахьа хувцамаш чӀоагӀдара новкъостал делга.

Корта бохоча маларашта тӀехьакхер — йоккхеи чоалханеи тема я. Цу хьакъехьа къаьстта дувца деза. Из моллагӀа маьже — хьоа е дийхк — лораяр духьа царна духьалвалар дац, веррига саг ше кӀалхарвакккхар да. Цхьабакъда вай дега балха хьинар лакха лоаттадара новкъостал деш дола гӀулакхаш дувцача хана хьоаха ца веш вита йиш яц цун керттера ши «моастагӀа» — тхьамкеи яхьагӀари. МоллагӀча двигатела энерги, йоаго хӀама эш, хӀаьта вайна йовзача двигателашта юкъе а эгтара хьинарегӀа йолчеи эггара йӀаьхагӀа ха йолчеи двигатела — сатем боацача вай дега дукхагӀа а эш. Вай бокъонгӀа унахцӀена долча хана а боарамеи нийсеи «тӀаувзанза» яргьяц цунна йоаго хӀама, кхыча дешашца аьлча, лерттӀа кхача лоаттабе беза цунна. Укхаза керттердар буаш бола кхача боарамал тӀех ца бахар да. Из вай кхоачаш ца дой, хьаштдоаца ши хӀама тӀаккхача тарлу вайна: гӀоарал доадеш дола тишвалар, е мухь гиболлаш дола варстар. Къаьстта чӀоагӀа къовсам лоаттабе беза совнагӀа варстарца — из, ма-дарра аьлча, дега беза мухь ба. Бакъахьа хургдар, кхачанна юкъе лаьттанцара йоала продукташ дукхагӀа ухийтаре — цар новкъарле ю атеросклероз дегӀадара. Каст-каста хьайбай хьоаналашта меттел юкъеахийта деза сов хьаьна доаца кислоташи фосфоидаши йоахка генарий даьтташ — цар новкъарле ю пхьаьний оагӀошца холестерин йижара, из организма чура араяккхара. Иштта дика я кӀолд а. Дулхи чкъаьрийи кхехкадаь хилча дикагӀа да, кхерза хулчул. ТӀаккха хьахилац жамараши нервни системеи човхлеш, пхьанашкара давлени лакхъеш, хьогал чӀоагӀъеш йола хӀамаш.

Хьайбай белокаш пайданагӀа хул, нагахьа санна лаьттанцара йоаларашта цхьана уж таръеш хилча, масала, кенах даь худар шурийца даар, дулхахи чкъаьрахи яь хӀамаш баьцадараща, сомашца, е мистача шурий продуктащца. Лаьттанцареи хьайбашкареи йоалача белокаша шоайла цхьаннена ца тоъар шоллагӀчо кхоачашду, тӀаккха организма чу кхоач башха - дика аминокислоташи дего болх дика бара хиланза яргйоаца кхыйола веществаши. Боккха пайда боал витаминех, белггала аьлча, С-и Р-и яхарех — пхьаьний оагӀош чӀоагӀду цар, холестерин пхьанашка чуяхийтац. ТӀаккха дукхагӀа даа деза баьцадaараш, сом, комараш.

Массе тайпарча хьалацка, физически нервни кхохкамашка болх бергболаш тардала деза дега. Цу гӀулакха тренировка яь хила деза из, ца хуле гӀол дала тарлу. Цхьан метте вагӀарца яц дега тренировка, хадданза физически болх барда, упражненеш ярца ю. Физкультура къаьстта эшаш я хьаькъалца болх беча, балха дийнахьа кӀезигагӀа лелаш болча наха. Цхьабакъда, Ӏуйрийна цхьа зарядка яьяр аьнна кховчам бац цаӀ дале а е шиъ дале а сахьат ха корая еза хӀара денна волавенна лелара. Ӏовижале хьалхагӀа самукъадаккха мегаргда, мукъача деношка — городел ара аха, нагахьа санна вӀаштӀехьа дале городе болх бе, чарахье, чкъаьрий даха аха, хи чу лувча веза, спортивни ловзараш а дицдалийта мегаргдац; Ӏай лыжашца лела, соалозаш хехка еза — цу дерригача хӀамаша дега-пхьаьний болх тоабу.

Иштта да массанена а цхьатарра мегаш. хӀаранега кхоачашдулургдолаш, дего цӀаккха а ца сопаш беш болча боккхача балха аьттув бола хьалащ кийчдара чакхдаха дезача гӀулакхех цхьадараш.

Вайх дуккхачарна хет: «Дегага лазар увтт — поликлинике ваха везаргва!» ХӀаьта «хӀанзарчоа» — хӀанзарчоа балха болх пхьаьнаш дикъара, кхыметтел инфаркт миокарда хьара кхерам кхы тӀа чӀоагӀ а бещ. Шаккха а диц ца долийташ шоай дегашка доалладелаш, новкъостий, дега дена хӀара лазар сиха дӀадаккханза дарг ча хилар, из кхераме долга, лора тӀавахaнза варгвоацилга!

С. ДОБРИЕВ,
Грознерча 9-ча горбольница лор.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18 МАРТ

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Ӏуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 10.00 — «Отверженные» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм (Франция) — 1-гӀа сери. 11.05 — «Искусства мастераш». СССР халкъа артистка Гоголева. 13.55 — — Передачай программа. 14.00 — Телевизионни документальни фильмай программа. 14.35 — Толстой. «Война и мир». Литературах йола передача. 15.35 — «Цхьана къахьегара дакъа—халкъа дешар». 16.15 — «Са берала улица». Передача дӀахьу йоазонхочо Осиповс. 16.45 — Босбола телевидени. «Дуккхача спортсмений йоккха аре». 17.15 — «Къонал эфире я». «Профессех дола дувцараш». 18.00 — Керда обрядаш вахара юкъе яха. Грозненски тремвая урпавлене коллектива юкъе (нохчий меттала). 18.20 — Фильм. 18.25 — «Саги закони». 18.55 — Дуней халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.10 — «Къонача литераторий Республикански 6-гӀча совещание вӀашагӀкхетар Нохч-ГӀалгӀай АССР йоазонхой Союза правлене председателa Ахматова выступлени. 19.20 — Фильм. 19.25 — Кагирхой кхетамца кхебер. Бригадир Кораблев. 19.40 — Сийлахь-боккхача Дай-мехка тӀем тӀа Котало яккха советски халкъа догураэттадаьр а из вӀаштӀехьадаьккхар а я Советски Союза Коммунистически парти. КПСС Центральни Комитетера марксизмаи-ленинизмаи института директора хьалхарча заместителa, исторически Ӏилмай доктора Радионова выступлени. 20.00 — Босбола телевидени. «Отверженные» яхача телевизионни дукха серийни художественни фильма премьера. (Франция) 2-гӀа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа 21.30 — Босбола телевидени. «Известия» газета приз яккха хоккеях йола Дуней халкъашта юкъера турнир. Чехословаке сборни — Советски Союза сборни. Прагера передача. Перерывах — «Дружба» яха кубок яккха езача атлетиках йола дуней халкъашта юкъера яхь. Запорожьера передача. Йистеяьлча — кердадар, передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильм. 18.25 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла». Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай меттала). 18.45 — Киножурнал 18.55 — Босбола телевидени «Халкъа творчества». Телевизионни обозрени. 19.40 — Концерт.

ХОАМ

Нохч-ГӀалгӀай АССР потребительски кооперацe эррига приемни пунктащкеи приемни пункташ йоацача — продовольственни тикашкеи боарам боацаш дӀайийю вай даьй-мехка хьаяь консервни банкаш.

ДӀАЛЕ ШОАШКА ЙОЛАШ ЙОЛА ПРОДУКЦЕГӀА МУКЪА ЯЬННА ШУША БАНКАШ. УЖ ЭШАШ Я ПРОМЫШЛЕННОСТА КОНСЕРВНИ ПРОДУКЦИ АРАХЕЦА.

Респотребсоюз.

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грозней хувцалуш моррхаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, къилбаседа - малхбоалехьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гӀолла 3—8, Грозне 5—7 градус йӀовхал йолаш хилеи тарлу. 19 мартера 22 марта кхаччалца моррхаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш. Бе-беча оагӀорахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 3—8 градус шелал йолаш, деношка 5 градусага кхаччалца йӀовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гӀа этаж), Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела—3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи —2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж), Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры—3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадува шинарен ерей, шоаттен деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект, 7/84. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84. Заказ № 1930.